

A person wearing a grey hoodie and dark pants is standing on a large rock in a stream, fishing. The background is a dense forest with green trees and foliage. The scene is captured in a slightly desaturated, artistic style.

ORIMATTILAN KAUPUNKI LAAJA HYVINVOINTI- KERTOMUS VUOSILTA 2021-2024

Luonnos

ORIMATTILA

Elämää oosta aahan

Sisällys

Tiivistelmä	4
Johdanto.....	6
Hyvinvointi ja hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen käsitteinä	8
HYTE-työtä ohjaavat rakenteet Orimattilassa.....	8
Päijät-Hämeen hyte-kärjet hyvinvointityön taustalla.....	10
Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tila Orimattilassa.....	11
TEA-viisarin terveyden edistämisaktiivisuus	11
HYTE-kerroin ja HYTE-indikaattorit	13
Orimattilalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tila vuosina 2021–2024.....	17
Orimattilaisia kuvaavia tietoja indikaattoritiedon valossa	17
Lapset, nuoret ja lapsiperheet	21
Aikuiset/työikäiset	25
Ikääntyneet.....	26
Laajan hyvinvointisuunnitelman toteutumisen arviointi tavoitteittain	27
Mielen hyvinvointi ja terveelliset elämäntavat Orimattilassa.....	27
Eri-ikäiset aikuiset saavat enemmän keinoja terveellisten elintapojen ylläpitämiseen... ..	27
Toimivien yhteistyörakenteiden ja mallien luominen suhteessa hyvinvointialueeseen lasten ja nuorten ja oppilas- ja opiskelijahuoltoon liittyvissä kysymyksissä	28
Mielen hyvinvointi vahvistuu eri ikäryhmissä.....	28
Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistetaan ja heitä tuetaan vapaa-ajalla terveyttä tukevaan toimintaan	29
Osallisuus ja yhteisöllisyys Orimattilassa	31
Kuntalaiset ja sidosryhmät kokevat voivansa vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä kehittämiseen	31
Neljännen sektorin toimijat tukevat kaupungin hyvinvointityötä	33
Viihtyisä elinympäristö.....	34
Elinvoima Orimattilassa	35
Työllistäjät ja työssäkäyvät ovat saaneet äänensä kuuluviin niiden palveluiden suunnittelussa, jotka tukevat sekä työllistämistä että työssäkäyntiä.....	35
Monipuolinen ja laadukas asuminen.....	35
Asukkaat ovat aktiivisesti mukana kaupungin markkinoinnissa ja kehittämisessä.....	35
Ilmastotyön aloittaminen	36

Työllisyyden kuntakokeilussa onnistuminen	36
Arjen turvallisuus Orimattilassa	39
Asukkaiden elinympäristön turvallisuutta vahvistetaan	39
Lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen häirintä eri ikäryhmissä vähenee nykytasosta	39
Yhteenveto ja johtopäätökset	41
Nostot hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työhön jatkossa	43
Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutuminen taulukoittain	45
Käsittely toimitelmissä	50
Lähteet	51
Liitteet	51

Tiivistelmä

Orimattilalaisten hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtui vuosina 2021–2024 paljon hyvää. Lasten ja nuorten osalta päihdekokeilut ja humalajuominen ovat vähentyivät ja raittiiden nuorten osuus kasvoi. Lasten ylipaino kääntyi laskuun. Yläkouluikäisillä oli mahdollisuus keskustella mieltä painavista asioista aikuisten kanssa ja kouluterveyden huollosta nuoret kokivat saavansa apua. Työikäisten ja yli 65-vuotiaiden tupakointi ja nuuskaaminen väheni ja päivittäin tupakoivien 65-vuotta täyttäneiden määrä laski. Aikuiset kokivat alkoholinkäytön olevan paremmin hallinnassa kuin muualla Päijät-Hämeessä.

Nähtävissä oli kuitenkin myös lasten ja nuorten lisääntyvää yksinäisyyden kokemusta. Elämänsä tyytyväisten lasten ja nuorten osuus pieneni. Alakouluikäisten kokemukset vanhempien ja huolta pitävien henkisestä ja fyysisestä väkivallasta lisääntyivät merkittävästi. Tukea vanhemmuuteen, kasvatukseen ja vuorovaikutukseen siis tarvitaan.

Seksuaalisen häirinnän ja lähisuhdeväkivallan torjumiseen on kiinnitettävä jatkossakin huomiota, kun kaikilla kouluterveyskyselyn vastanneilla ikäryhmillä kokemukset seksuaaliväkivallasta sekä seksuaalisen häirinnästä ja ahdistelusta lisääntyivät.

Lukiolaisten päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö ja erityisesti alkoholinkäyttö lisääntyi. Kokemukset vanhemman liiallisesta alkoholin käytöstä olivat orimattilalaisilla lapsilla ja nuorilla yleisempiä ja nousussa verrattuna muualle maahan tai Päijät-Hämeeseen, joissa nämä kokemukset olivat laskussa. Päijät-Hämeessä alkoholia liikaa tai humalahakuisesti käyttävien työikäisten määrä nousi.

Yhä useampi orimattilalainen nuori oli riskissä syrjäytyä. Taloudellinen tilanne koettiin kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi. Nuorten kuntoutusrahaa saavien määrä nousi. Nuorisotyöttömyys kasvoi ja koulutuksen ulkopuolelle jäi yhä useampi nuori. Orimattilan työllisyystilanne heikentyi ja avointen työpaikkojen määrä väheni.

Ikääntyneisiin kuntalaisiin satsattiin Orimattilassa aktiivisesti hyvinvointivaliokunnan käynnistämän senioriohjaajan palkkauksen myötä. Ikääntyneiden osalta on syytä kiinnittää jatkossa huomiota kaatumisten ja putoamisten ehkäisyyn, sillä tälläkin työllä vaikutetaan Orimattilan saamaan hyte-kerroin rahaan. Jatkossa myös työikäiset, sekä työlliset että työttömät, on tärkeää muistaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä, kun huomio toiminnoissa ja toimenpiteissä kiinnittyy usein lapsiin, nuoriin ja ikääntyneisiin.

Liikuntamahdollisuudet, erilaiset ryhmätoiminnot ja kerhot tukivat orimattilaisten hyvinvointia ja terveyttä hyvin. Lasten ja nuorten päihdekasvatukseen ja mielenterveyden edistämiseen sekä opetushenkilöstön osaamiseen satsattiin tässä. Kouluterveyskyselyn tulosten käynnistettiin koulujen hyvinvointityö, jossa tartuttiin mielenterveyden, koulumotivaation ja syrjäytymisen ehkäisyn teemoihin. Hyvinvointityö nivoutui osaksi koulujen opetussuunnitelmaa.

Kuntalaisille tarjottiin osallistumisen mahdollisuuksia ja myös neljännen sektorin toimijoiden tukea kehitettiin, esimerkiksi ilmiöbudjetoinnin valmistelu käynnistettiin. Korona-aikana toimintoja vietiin osin verkkoon ja tämän kautta saatiin myös kokemuksia erilaisista osallistamisen tavoista, joita voidaan hyödyntää jatkossakin.

Elinympäristöön liittyvistä mittareista henkeen ja vereen kohdistuvat rikokset vähenivät Orimattilassa mutta liikennerikkomukset lisääntyivät. Kävelyn ja pyöräilyn edistämissuunnitelma edisti kävely- ja pyöräilymahdollisuuksia kaupungissa. Päihdetilannekyselyyn (2022) vastanneiden enemmistön mukaan Orimattilassa ei tarvinnut pelätä kadulla tai julkisella paikalla päihtyneitä henkilöitä.

Orimattila oli Kuntabarometri 2024:n mukaan Päijät-Hämeen yritysmuotoisin kunta. Matkailun asemaa vetovoimatekijänä on jatkossa tärkeä kirkastaa. Orimattilalla on selkeitä vetovoimatekijöitä uusille kuntalaisille, kuten viihtyisä ympäristö, harrastustarjonta ja upeat liikkumismahdollisuudet.

Johdanto

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä (kuntalaki 410/2015). Väestön hyvinvoinnin edistämisestä ja sen vastuista säädetään myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa (612/2021 6§). Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on lisäksi myös kuntien ja hyvinvointialueiden yhteinen tehtävä (Finlex 612/2021 §6 §7).

Muita hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä ohjaavia lakeja ovat Tupakkalaki (549/2016), Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015), Alkoholilaki (1102/2017), Sosiaalihuoltolaki (1301/2014), Työturvallisuuslaki (738/2002) sekä Terveydenhuoltolaki (1326/2010). Terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyötä tehdään yhteistyössä asukkaiden, yhdistysten, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. Hyvinvointialue tukee kuntaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä.

Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilaa voidaan kuvata parhaiten saatavilla olevan indikaattoritiedon pohjalta. Sen haasteena on sirpaleisuus ja osin vanhentunut tieto, koska hyvinvointia ja terveyttä kuvaava tieto on aina historiatietoa parin vuoden takaa. Lisäksi haasteena on paikoin myös kuntakohtaisen tiedon puuttuminen esimerkiksi ilmanlaadun, aikuisväestön terveydentilan, koetun turvallisuuden sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta.

Tämä raportti kuvaa orimattilalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tilaa sekä hyte-työtä vuosina 2021–2024 ja arvioi voimassa olevan Laajan hyvinvointisuunnitelman 2022–2026 toteutumista näinä vuosina.

Vuosina 2021–2024 yhteiskunnassa tapahtui monia mullistuksia. Keväällä 2020 alkanut koronapandemia vaikutti ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen monin tavoin ja pandemian pitkäaikaisvaikutukset näkyvät vasta myöhemmin. Päijät-Hämeessä koronapandemia heikensi entisestään heikoimmassa asemassa olleita. Nuoret olivat voineet Päijät-Hämeessä jo ennen pandemiaa Suomen muuta nuorisoa heikoimmin eikä tilanne parantunut pandemian aikana.

Koronapandemia vahvisti suojatekijöitä perheissä, joissa perusasiat olivat arjessa kunnossa ja jotka elivät jo valmiiksi perhekeskeistä ja omatoimista elämää. Lisäksi perhe- ja työelämän yhdistämisessä kampailevien on todettu selvinneen pandemiasta hyvin. Koronapandemia heikensi päihde- ja mielenterveyskuntoutujia ja toimeentulonsa menettäneitä, yksinasuvia, kodissaan turvattomuutta jo valmiiksi tuntevia sekä normaaleista sosiaalisista ympyröistä eroon joutuneita.

Valtuustokauden aikana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuuhenkilöt kunnassa vaihtuivat useaan kertaan mikä näkyi hyte-työn koordinoinnin ja tiedon siirtymisen haasteina. Käynnissä oli myös laajempia ilmiöitä, kuten ekologinen kriisi, väestön ikääntyminen sekä hyvinvoinnin polarisoituminen. Vuonna 2022 käynnistynyt Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan

näkyi myös Orimattilassa kasvavana turvapaikanhakijoiden määränä. Valtuustokauden aikana työllisyys- ja kotoutumispalvelut siirtyivät valtiolta kuntien hoidettavaksi.

Oman lisänsä kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen toi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun siirtyminen kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille 1.1.2023. Myös työllisyys- ja kotoutumispalvelut siirtyivät valtiolta kunnille.

Kunnat ja hyvinvointialueet vastaavat jatkossa yhteistyössä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Lisäksi yksityiset toimijat, järjestöt ja yhdistykset täydentävät julkisia sosiaali- ja terveyspalveluja. Kuntien vastuulle jäi jatkossakin vastata muun muassa päivähoidosta, opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista.

Hyvinvointi ja hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen käsitteinä

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee hyvinvoinnin osatekijät kolmeksi ulottuvuudeksi eli terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin ja koettuun hyvinvointiin tai elämänlaatuun. Hyvinvointi pitää sisällään sekä yksilön että yhteisön hyvinvoinnin. Yhteisötason hyvinvoinnin ulottuvuuksia kuvaavat mm. elinolot, työllisyys ja työolot sekä toimeentulo. Yksilöllisen hyvinvoinnin osatekijöiksi taas luetaan sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma. (THL)

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen määritellään toiminnaksi, jolla tuetaan ihmisten mahdollisuuksia hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitoon ja parantamiseen. Mahdollisuuksia luodaan pitämällä huolta olosuhteista, jotka tukevat hyvinvointia ja terveellisten valintojen tekemistä. (THL)

HYTE-työtä ohjaavat rakenteet Orimattilassa

Elokuussa 2021 Orimattilassa aloitti uusi hyvinvointitoimiala sekä sen toiminnasta vastaava hyvinvointivaliokunta. Hyvinvointitoimialan käynnistyminen oli konkreettinen edistysaskel hyvinvoinnin nostamisessa kaupungin keskeiseksi toiminnoksi. Hyvinvointitoimialan muodostuminen oli seuraava askel vuonna 2019 aloitetulle, määrätietoiselle hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden ja käytäntöjen luomiselle.

Valiokunnan tehtäväksi määriteltiin edistää kaupungin strategiassa määriteltyjä tavoitteita erityisesti kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta, sekä vastata omalta osaltaan tehtävistä, mitkä laissa on säädetty kunnan velvollisuudeksi edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Valiokunnan esittelijänä toimi toimialajohtaja. Valiokunta päätti kunnalle edellä mainittujen lakien mukaan kuuluvista asioista.

Joulukuussa 2023 päivitettiin hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen ohjausryhmän kokoonpano ja tehtävät. 1.1.2024 alkaen HYTE-ohjausryhmä sisälsi myös ehkäisevän päihdetyön koordinoinnin ja lakisääteisen kaupungin ennaltaehkäisevän päihdetyön toimielimen (PETE Orimattia). Ehkäisevän PETE-ryhmän toiminta jatkui osana HYTE-ryhmän toimintaa siten, että puolessa kokouksista keskityttiin erityisesti ehkäisevän päihdetyön teemoihin. HYTE-ohjausryhmään tuli edustus kaupungin toimialoilta, hyvinvointialueelta, yhdistyksistä, seurakunnalta sekä poliisista. Tämä edisti aidosti poikkitoiminnallista työtä. Ryhmä ehti kokoontua vuonna 2024 kerran henkilövaihdosten ja -resurssien vuoksi.

KAUPUNGIN HyTen JOHTAMIS- JA KOORDINAATORAKENNE

Kuva 1. Kaupungin HyTen johtamis- ja koordinaatorakenne vuonna 2021

Kaupungin ylin päättävä elin eli kaupunginvaltuusto on vastuussa strategisista päätöksistä, joilla kunnassa edistetään hyvinvointia ja terveyttä. Valtuusto velvoittaa eri toimialat ottamaan hyvinvointi- ja terveysnäkökulmat huomioon omassa toiminnassaan. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan muun muassa arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet kunnassa.

Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä keskeisiä työkaluja ovat laaja hyvinvointisuunnitelma ja -kertomus sekä vuosiraportti, jotka auttavat suunnittelemaan, seuraamaan ja kehittämään toimenpiteitä, joilla kunta voi asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä edistää. Näiden dokumenttien avulla valtuusto voi arvioida kunnan toiminnan tuloksellisuutta ja tehdä tarvittavia päätöksiä tulevien vuosien suunnitteluun ja resurssien kohdentamiseen.

Hyvinvointikertomus valmistellaan kerran valtuustokaudessa, meneillään olevan valtuustokauden lopussa tai viimeistään seuraavan valtuustokauden ensimmäisellä puoliskolla (Orimattilan laaja hyvinvointisuunnitelma 2022–2026). Laajassa hyvinvointikertomuksessa tehdään koonti kaikkien suunnitelmassa mainittujen toimenpiteiden toteumasta ja muutoksista mittaristossa. Valtuustokausi päättyi 5/2025, joten tämä laaja hyvinvointikertomus koskee vuosia 2021–2024, joista indikaattoritietoa on kerättävissä. Hyte-työtä ohjaava laaja hyvinvointisuunnitelma on tehty vuosille 2022–2026 ja se on voimassa kunnes uusi valtuusto hyväksyy seuraavan hyvinvointisuunnitelman, jonka laatiminen aloitetaan syksyllä 2025.

Päijät-Hämeen hyte-kärjet hyvinvointityön taustalla

Orimattilan laajan hyvinvointisuunnitelman painopisteet juontuvat maakunnallisesti sovituista HYTE-kärjistä (2021–2025):

Kuva 2. Alueelliset hyte-kärjet Päijät-Hämeessä sekä niiden tavoitteet.

Painopistealueet hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2026 ovat:

- Mielen hyvinvointi ja terveelliset elämäntavat Orimattilassa
- Osallisuus ja yhteisöllisyys Orimattilassa
- Elinvoima Orimattilassa
- Arjen turvallisuus Orimattilassa

Vuosina 2021–2025 voimassa olevat hyte-työtä ohjaavat seudulliset ja paikalliset erillissuunnitelmat ja -ohjelmat olivat:

Alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025

Päijät-Hämeen ehkäisevän työn toimintasuunnitelma 2021–2025

Päijät-Hämeen ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelma 2021–2025

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2021–2025 Päijät-Häme

Suunnitelma ikääntyneiden toimintakyvyn vahvistamiseksi 2022–2025

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025

Nuorten ehkäisevän työn suunnitelma 2021–2025

Ehkäisevän työn tietokortti

Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelma 2021–2025

Orimattilan kaupungin turvallisuussuunnitelma 2014

Orimattilan ilmasto-ohjelma 2020

Terveiden ja hyvinvoinnin edistämisen tila Orimattilassa

TEA-viisarin terveyden edistämisaktiivisuus

TEA-viisari kuvaa tuloksia kunnan mitattavissa olevista ominaisuuksista ja toiminnasta, jotka kytkeytyvät hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Seurattavat osa-alueet ovat kuntajohto, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, liikunta, hyvinvointialueet ja kulttuuri.

Terveydenedistämisaktiivisuus muodostuu seitsemästä eri näkökulmasta: sitoutuminen, johtaminen, terveysseuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus sekä muut ydintoiminnot. Näiden näkökulmien avulla voidaan arvioida, miten hyvin kunta on hoitanut väestön terveyden edistämiseen liittyviä toimintoja.

Haasteena TEA-viisarin luvuissa on se, että luvut kuvaavat aina mennyttä aikaa ja joistain osa-alueista ei ole tietoja kaikilta vuosilta. Tämän raportin tuoreimmat luvut ovat vuodelta 2023 lukuun ottamatta liikuntaa, jonka lukema on noussut vuoden 2022 65:stä vuonna 2024 69:ään. Lukion ja ammatillisen koulutuksen tulokset ovat vuodelta 2022.

Pisteet	2024	2023	2022	2021	2020
Kaikki sektorit	66	65	64	67	58
Kuntajohto	..	90	..	84	..
Perusopetus	..	66	..	67	..
Lukiokoulutus	..	..	49	..	67
Ammatillinen koulutus	..	..	..	..	..
Liikunta	69	..	65	..	74
Hyvinvointialueet	..	..	..	..	..
Kulttuuri	..	56	..	55	..

Taulukko 1. TEAviisarin tunnuslukuja vuosilta 2020–2024.

Tässä laajassa hyvinvointikertomuksessa on käytetty indikaattoreina pääosin sähköisen hyvinvointikertomuksen tarjoamia indikaattoreita. Indikaattorien tieto on koottu sähköiseen hyvinvointikertomustyövälineeseen mm. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselystä, Sotkanetistä ja Tilastokeskuksen tiedoista. Kuntakohtaisia mittareita on käytetty niiltä osin, kun niistä on seurantatietoa olemassa. Indikaattoreiden analysoinnissa on pyritty saamaan mahdollisimman laaja näkemys indikaattorien tuottamasta hyvinvointitiedosta. Indikaattoreita on analysoitu valtuustokauden aikana vuosiraporttien yhteydessä sekä poikkihallinnollisissa että toimialojen eri työryhmissä.

Sähköisessä hyvinvointikertomuksessa indikaattorit on luokiteltu seuraaviin kokonaisuuksiin: Talous, hyte-kerroin ja elinvoima, Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet, Nuoret ja nuoret aikuiset, Työikäiset, Ikäihmiset ja Kaikki ikäryhmät. Alle on koottu yhteenveto väestön hyvinvoinnin tunnusluvuista indikaattorikokonaisuuksittain.

HYTE-kerroin ja HYTE-indikaattorit

Vuonna 2024 HYTE-kertoimeen sidottu valtionavustus (18,9 euroa/asukas) oli hieman nousussa kahteen edellisvuoteen verrattuna (vuonna 2022 16 e/asukas; vuonna 2023 16,1 e/asukas). Kaupunki onnistui siis parantamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaansa. **Valtionosuuden suuruus oli vuonna 2024 oli 251 358 euroa.**

HYTE-kertoimeen liittyvät tiedot muodostuvat tulos- ja prosessi-indikaattoreiden pohjalta. Tulosindikaattorit kuvaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tuloksellisuutta. Niiden avulla mitataan muutosta. Tulosindikaattorit jaetaan skaalattuihin ja skaalaamattomiin indikaattoreihin. Skaalattu indikaattori kertoo sen, miten Orimattilan luvut suhteutuvat muihin kuntiin nähden. Indikaattorien arvot voivat vaihdella välillä 0–100, jossa 100 on tavoiteltu maksimiarvo. Skaalaamaton indikaattori puolestaan kertoo Orimattilan omat tarkat toteutuneet tiedot. **Prosessi-indikaattorit kuvaavat toimintaa ja vastaavat kysymykseen "Minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on" ja ne mittaavat nykytilannetta (kuva 4).**

Skaalattujen tulosindikaattoreiden (taulukko 2) mukaan Orimattilan asema vuonna 2024 oli muiden Suomen kuntien joukossa hieman heikompi vuoteen 2023 verrattuna seuraavien tietojen osalta:

- Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot (65-vuotiaat ja yli)
- Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat
- Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden 25–62-vuotiaiden määrä

	2021	2022	2023	2024
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori	25	52	63	36
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	48	48	57	57
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	58	57	55	46
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	41	56	55	26
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	38	48	37	44
Ylipaino, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	58	58	52	52
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 2. Skaalatut HYTE-kertoimet tulosindikaattoreiden osalta vuosina 2021–2024.

Tarkempia tietoja antavat skaalaamattomat luvut, jotka ylittävät THL:n antamat tavoitearvot:

- **Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvissä hoitajaksoissa** oli vuosittaista vaihtelua. Vuonna 2024 hoitajaksoja **65 vuotta täyttäneillä 10 000:tta vastaavan ikäistä asukasta kohden oli 413,6** (vrt. vuonna 2023 313,8 hoitajaksoa) **ja naisilla hoitajaksoja miehiä enemmän**. THL:n asettama tavoitearvo näille on 230 hoitajaksoa.
- **Terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien 8. ja 9. luokkalaisten osuudessa** oli kasvua vuodesta 2021 (22,5 %) vuoteen **2023 (23,8 %)** mutta osuus oli pienempi kuin koko maassa (26,6 %). THL:n tavoitearvo on 5 %.
- **Vuonna 2023 koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden määrä** Orimattilassa oli **10,6 %**. THL:n asettama tavoitetaso tässä on enintään 5 %.
- **Vuonna 2024 toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaiden määrä** orimattilalaisista oli **1,7 %**, mikä ylittää THL:n antaman maksimiarvon 0,5 % mutta oli koko maan lukemaa (2,4 %) alhaisempi. Luku oli laskenut vuodesta 2023, jolloin se oli 1,8 %.
- **Vuonna 2024 työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä 25–64-vuotiaita vastaavan ikäisestä väestöstä oli 7 %**, mikä ylittää THL:n antaman tavoitetason 5 %.

Hyte-kertoimen prosessi-indikaattoreiden mukaan (taulukko 3) joitakin toimenpiteitä jäi raportoimatta:

- Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä
- Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa ei ollut mukana hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutumisen arviointia.
- Kunta madaltaa kulttuurin osallistumisen kynnystä.

	2021	2022	2023	2024
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	76	76	0	0
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	68	68	76	76
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	33	33	76	76
Kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	0	0	100	100
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	100	100	0	0
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	0	0	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100	100
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä	0	0	0	0
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	0	100	100	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin	100	0	0	100
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	25	25	80	80
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100	100
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 3. Kunnan hyvinvointityötä kuvaavat prosessi-indikaattorit vuosina 2021–2024.

Raportoimatta jääneitä toimintoja on kuitenkin Orimattilassa tehty: kouluruokailusuositusta on noudatettu ja kaupungilla on käytössään Kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma. Sen toimintoja on toteutettu mm. senioripalveluiden yhteydessä vuonna 2024 mutta niitä ei ole raportoitu. Orimattilassa on toteutettu mm. Ite-valotaidefestivaali ja siihen liittyvät maksuttomat työpajat, maksuttomia taidenäyttelyitä ja perhepäiviä kulttuurin parissa sekä alle 18-vuotiaille maksuton sisäänpääsy museoon.

Indikaattorin "Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen" tieto kerätään kahden vuoden välein, eikä sitä ollut hyvinvointikertomuksen koonnin aikaan saatavilla.

Orimattilalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tila vuosina 2021–2024

Orimattilaisia kuvaavia tietoja indikaattoritiedon valossa

Väestörakenne

Orimattilan väkiluku on laskeva: vuonna 2021 se oli 15 808 ja vuonna 2024 yhteensä 15 637 henkilöä. **Väestöennuste vuodelle 2045 lupaa 14 907 asukasta** kuntaan (Tilastokeskus/Väestöennuste 2024). **Ikääntyvien osuus kasvaa vuosittain ja samalla lasten, nuorten ja työikäisten osuus väestöstä pienenee.** Orimattilan **huoltosuhde on 73,3** eli sataa työikäistä kohden Orimattilassa on 73,3 alle 15-vuotiasta lasta tai vanhuseläkeikäistä (yli 65-vuotiasta).

	Yhteensä			
	Väestö 31.12.			
	2021	2022	2023	2024
Orimattila				
0 - 14	2 566	2 517	2 424	2 389
15 - 64	9 147	9 074	9 039	9 005
65 - 74	2 280	2 235	2 173	2 142
75 -	1 815	1 909	2 033	2 115

Taulukko 4. Väestön kehitys vuosina 2021–2024

Väestön ikääntyminen ennakoi lisääntyvää palvelutarvetta ikäihmisten osalta. Kotona asuvien määrä on laskenut hiukan kaikkien yli 65-vuotiaiden osalta. Esimerkiksi kotona asuvia 75–84-vuotiaita vastaavan ikäisestä väestöstä oli vuonna 2021 (97,4 %) ja vuonna 2023 (96,8 %). Myös 85-vuotta täyttäneiden kotona asuvien määrä laski vuodesta 2021 (86,6 %) vuoteen 2023, jolloin kotona asui 82,8 % vastaavan ikäisestä väestöstä. (Sotkanet).

Taloudelliset tekijät

Tuloerot ovat hieman pienentyneet, mikä näkyy Gini-kertoimen laskuna Orimattilassa vuonna 2023. Muun Päijät-Hämeen osalta tuloerot vaikeutuivat. Myös lasten pienituloisuusaste parani ja Orimattila kuului niiden Päijät-Hämäläisten kuntien joukkoon (mukaan lukien Hollola ja Iitti), jossa kotitalouksia jäi vähiten pienituloisuusrajan alapuolelle. Aste kuvaa sitä, kuinka suuri osa alueen alle 18-vuotiaista kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle. Ahtaasti asuvia asuntokuntia on Orimattilassa muuta Päijät-Hämettä ja koko maata vähemmän. Perustoimeentuloa vuoden aikana ja pitkäaikaisesti

saanein 25-64 -vuotiaiden määrä väheni. Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrä väheni myös. Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvien osuus laski. 18-24 -vuotta täyttäneistä perustoimeentulotukea sai 17,4 % mikä oli hieman alhaisempi kuin Päijät-Hämeen lukema (19,2%) mutta korkeampi kuin koko maan lukema (12,7 %).

Toimeentulo ja resurssit	2021	2023	2024
Ahtaasti asuvat asuntokunnat, % kaikista asuntokunnista	7,4	6,6	6,6
Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot	24,8	24,4	
Lasten pienituloisuusaste	13,1	13	
Perustoimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäi	2	1,8	1,7
Perustoimeentulotukea vuoden aikana saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ik	18,1	17,4	17,8
Perustoimeentulotukea vuoden aikana saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ik	6,5	5,7	5,4
Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet	7,7	6,9	6,5
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025			

Taulukko 5. Toimeentulo ja resurssit

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevien 18–24-vuotiaiden määrä kasvoi vuodesta 2021 (20,8 %) vuoteen 2023 (24,8 %) ja oli koko maata (16,6 %) ja Päijät-Hämettä (20,9 %) korkeampi. Lukiolaisista 44,3 % arvioi perheen taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi.

Päijät-Hämeen hyvinvointiraportti 2024 kertoo sosiaaliturvamuutosten vaikutuksista lapsiperheiden, työikäisten kuin ikääntyneiden ihmisten tilanteisiin. ”Asiakkaiden heikentynyt taloudellinen tilanne ja hyvinvointi, muuttojen ja häätöjen lisääntyminen ja selvittelyavun tarve näkyvät sosiaalihuollon ammattilaisten työssä. Talouden haasteet ja köyhyys näkyvät esimerkiksi lääkkeiden toistuvana ostamatta jättämisenä tai ruokajakeluiden kävijämäärän nousuna loppukuusta --- Erityisesti ikääntyneillä näkyvät digiasioinnin vaikeudet pankki-asioinnissa ja tästä seuraavat taloudelliset ongelmat.” (Päijät-Hämeen hyvinvointiraportti 2024)

Koulutustaso

Keskiasteen koulutuksen korkeimpana tutkintona suorittaneiden määrä kasvoi Orimattilassa ja heitä oli enemmän kuin Päijät-Hämeessä (43,7 %) ja koko maassa (41,3 %). Korkea-asteen koulutus 20-vuotta täyttäneistä on saanut pienempi osuus määrä ikäluokasta (vuonna 22,6 %), kun Päijät-Hämeessä ja muualla maassa koulutustaso on korkeampi (Päijät-Häme 28,6 %; koko maa 33,8 %). Koulutustasomittain kertoo, että orimattilalaiset opiskelevat peruskoulun jälkeen keskimäärin hieman yli kolme vuotta (Sotkanet).

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden määrä on kasvanut vuodesta 2019 alkaen (tuolloin 8 %). Vuonna 2023 miehiä (13,2 %) jäi naisia (7,2 %) enemmän koulutuksen ulkopuolelle.

Koulutus ja koulutuksen ulkopuolelle jääneet	2021	2023
Keskiasteen koulutuksen saaneet, % 20 vuotta täyttäneistä	47,5	48,3
Korkea-asteen koulutuksen saaneet, % 20 vuotta täyttäneistä	21,7	22,6
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavar	9,3	10,6
Koulutustasomittain	309,2	318,9
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 6. Koulutus ja koulutuksen ulkopuolelle jääneet Orimattilassa vuosina 2021 ja 2023.

Työttömyyden kehitys vuosina 2021–2024

Työllisyystilanne heikentyi Orimattilassa vuosien 2021–2024 välillä. Työttömien työnhakijoiden määrä nousi tarkasteltaessa joulukuun lopussa kirjattuja lukuja. Työttömien työnhakijoiden määrä nousi vuoden 2021 lukemasta (1602) vuoden 2024 lukemaan 1720. (KEHA/Työnvälitystilastot.)

Työttömyys	2021	2022	2023	2024
Vuoden keskiarvo %	11,4	10,4	10	11,2
Joulukuun lopussa %	11	10,3	12,4	13,4

Taulukko 7. Työttömien työnhakijoiden vuosittainen keskiarvo ja työttömien määrä prosentteina vuoden lopussa

Työttömyys	2021	2022	2023	2024
Vuoden keskiarvo %	11,4	10,4	10	11,2
Joulukuun lopussa %	11	10,3	12,4	13,4

Työkyvyttömyys

Orimattilassa kuntoutusrahaa saavien osuus oli Päijät-Hämeen korkein, 48,7 nuorta tuhatta vastaavan ikäistä kohden. Kuntoutusrahaa saavien nuorten määrä/1000 nuorta kertoo kuinka moni saa tukea työ- tai toimintakyvyn heikennyttä. Indikaattori kuvaa väestön terveystilaa, työkykyongelmien yleisyyttä ja kuntoutusjärjestelmän käyttöä.

Työkyvyttömyyseläkettä saavien 25–64-vuotiaiden määrä (7 %) vastaavan ikäisestä väestöstä pysyi vuosina 2021–2024 lähes samana. Sairauspäivärahaa saaneiden 25–64-vuotiaiden määrä laski mutta oli Orimattilassa kuitenkin muuta Päijät-Hämettä ja koko maata korkeampi. Mielenterveysperustaisesti sairauspäivärahaa saaneiden 25–64-vuotiaiden osuus 1000 saman ikäistä kohden nousi mutta oli Orimattilassa vuonna 2024 pienempi (26,6 %) kuin muualla maassa (32,5 %)

Työkyvyttömyys	2021	2022	2023	2024
Kuntoutusrahaa saavat 16 - 19-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä	40	40,9	48,1	48,7
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	7	7,1	6,9	7
Sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä	162	221,2	128,3	113,1
Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	25,8	26,6	25,7	26,6
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	3,2	3,3	3,4	3,4
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 8. Työkyvyttömyys

Sairastavuus ja kansallinen terveysindeksi

Kuntalaisia koskeva sairastavuusindeksi 103,4 (ikävakioimaton) on Orimattilan osalta hieman koko maata (100) korkeampi mikä kertoo hieman korkeammasta sairastavuudesta Orimattilassa verrattuna muuhun maahan. Aivoverisuonitauteja, keuhkosairauksia, syöpää, tuki- ja liikuntaelinsairauksia ja diabetestä esiintyy Orimattilassa muuta maata enemmän. Alkoholi-, mielenterveys- ja muistisairauksia Orimattilassa on muuta maata vähemmän. Ikävakioimaton indeksi heijastaa ikävakioitua paremmin sairastavuustaakka esimerkiksi sen aiheuttamaa palvelujen tarvetta verrattuna koko maantasoon. (Sotkanet)

Mielenterveyden häiriöt

Mielenterveyden kehitys on koko Päijät-Hämeessä liikkunut huolestuttavaan suuntaan pidemmällä aikavälillä, jos tarkastellaan depressiolääkkeitä saavien osuutta. Myös Orimattilassa näkyy kasvava depressiolääkkeitä saavien osuus.

Depressiolääkkeitä saavat	2017	2024
Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	1,1	1,8
Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	5,2	7,1
Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	7,1	9,2
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 9. Depressiolääkkeitä Orimattilassa saavien osuudet (%).

Päijät-Hämeessä itsemurhien määrän kasvu poikkeaa koko maan kehityksestä. Itsemurhakuolleisuus on alueella noussut vuodesta 2017 alkaen 15,9:stä 17,6 %:iin, vaikka kansallisesti itsemurhien määrä on laskenut (15 %:sta 13,7 %:iin). Erityisesti nuorten aikuisten tilanne on huolestuttava, kun 18–24-vuotiaiden itsemurhakuolleisuus oli vuonna 2023 Päijät-Hämeessä poikkeuksellisen korkea (44,4) verrattuna koko maahan (21,4). Myös 20–34-vuotiailla kuolleisuus on kasvanut merkittävästi (20,9:stä 29,2:en), kun koko maassa vastaava luku on laskenut (21,2:sta 18,4:än).

Päijät-Hämeessä Kelan kuntoutuspsykoterapiaa saaneiden 16–24-vuotiaiden määrä 1000 vastaavan ikäistä kohden on kasvanut tasaisesti vuodesta 2020 (10,6 %) vuoteen 2024 (14,1 %) kuntoutuspsykoterapiaa saaneet 16–25-vuotiaat /1000 saman ikäistä.

Menetetyt elinvuodet (PYLL)

PYLL-indeksi ilmaisee ennen 80 ikävuotta tapahtuneiden kuolemien takia menetettyjen elinvuosien määrän väestössä 100 000 henkeä kohti. PYLL-indeksissä painottuvat erityisesti sellaiset terveyden ja hyvinvoinnin ongelmat, jotka lisäävät kuoleman riskiä nuoremmassa ikäryhmissä. PYLL-indeksi pitää sisällään alkoholikuolemat, itsemurhien, keuhkosairauksien, tapaturmien ja verenkiertoelinsairauksien vuoksi menetetyt elinvuodet. Mitä korkeampi alueen PYLL-indeksin lukema on, sitä enemmän ja sitä nuorempina kuolemia tapahtuu kyseisellä alueella.

Ennenaikaisia kuolemia tapahtuu Orimattilassa muuta maata enemmän ja miesten osalta naisia enemmän. Huumeakuolemat ovat lisääntyneet Orimattilassa kuten myös Asikkalassa, Heinolassa, Lahdessa ja Padasjoella. (Päijät-Hämeen hyvinvointiraportti 2024).

Menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 0 - 80 vuotta / 100 000 asukasta	2021	2024
Koko maa	5685	5650
Orimattila	6705	6311
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 10. PYLL-indeksi Orimattilassa ja koko maassa vuosina 2021–2024. (ind. 3138)

Lapset, nuoret ja lapsiperheet

Seuraavassa avataan orimattilalaisten lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden tilaa vuosina 2021 ja 2023, joilta tuoreimmat kouluterveyskyselyn tulokset ovat saatavilla.

Lasten ja nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen Orimattilassa 2021–2024

Ala- ja yläkouluikäisten päihdekokeilut laskivat Orimattilassa vuosien 2021–2024 välillä. Raittiuden valitsi 8. ja 9. luokan oppilaista vuonna 2023 65,3 %: a. 8. ja 9. luokkalaisten päivittäinen tupakointi, sähkösavukkeiden käyttö laski ja nuuskaaminen vähentyi. Myös laittomia huumeita kokeilleiden osuus laski. Orimattilalaisista nuorista lähes puolet koki, että omalla paikkakunnalla on helppo hankkia huumeita. Lukiolaisten päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö lisääntyi kuten myös sähkösavukkeiden suosion lisääntyminen lasten ja nuorten keskuudessa. Vanhempien liiallinen alkoholin käyttö herätti lisääntyvää huolta kaikissa kouluterveyskyselyyn vastanneiden ikäryhmissä.

Lasten ja nuorten päihteiden käyttö	2021	2023
Raittius, % 8. ja 9. luokan oppilaista	55,1	65,3
Raittius, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	51,3	41,8
Käyttää alkoholia viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista	7,5	3,9
Käyttää alkoholia viikoittain, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	6,2	6,3
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	7,1	20,3
Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran, % 4. ja 5. luokan oppilaista	3,9	6,3
Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista	11,8	9,2
Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)	1,8	12,7
Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista	9,7	5,5
Tupakoi päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	1,8	5,1
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	3,5	11,4
Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista	3,5	4,1
Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	0	1,3
Nuuskaa päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista	4,6	3,4
Nuuskaa päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	0	8,9
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	8,4	7,3
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	5,3	9
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista	12,9	8,4
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	8	11,5
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita, % 8. ja 9. luokan oppilaista	56,3	47,4
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	61,1	57,7
Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 4. ja 5. luokan oppilaista	2,2	4,5
Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	8,2	8,7
Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	9	10,1
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 11. Kouluterveyskyselyn indikaattoreita

8. ja 9. luokkalaisten ja lukiolaisten tyytyväisyys elämään laski vuodesta 2021 vuoteen 2023. Myös koulu-uupumus kasvoi 4. ja 5. luokkalaisilla ja 8. ja 9. luokkalaisilla. Kouluruokailuun osallistuminen väheni vuonna 2023. Terveystilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien määrä lisääntyi lukiolaisten osalta mutta positiivista mielenterveyttä kokeneiden osuus kasvoi.

Tyytyväisyys, koulu-uupumus ja terveydentila	2021	2023
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	80,2	80,4
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)	68,8	61,9
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)	69,4	60,8
Kokee koulu-uupumusta, % 4. ja 5. luokan oppilaista (alkaen 2021)	14,8	18
Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	21,2	22,3
Koulu-uupumus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	18,9	18,8
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	13,2	13,2
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista	22,5	23,8
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	23	27,5
Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista	24,8	21,9
Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % lukion 1. ja 2. luokan oppilaista	19,8	25,3
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 12. Tyytyväisyys, koulu-uupumus ja terveydentila

Lukiolaisista yhä suurempi osa koki, ettei heillä ole yhtään läheistä ystävää. 4. ja 5. luokkalaisista itsensä usein yksinäisiksi koki 4,8 %:a vuonna 2023 (vrt. vuonna 2021 3,3 %:a).

Ystävyyssuhteet ja koulukiusaaminen	2021	2023
Ei yhtään hyvää kaveria, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	0,6	1
Ei yhtään läheistä ystävää, % 8. ja 9. luokan oppilaista	8,6	9,2
Ei yhtään läheistä ystävää, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	7,1	15,2
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	6,2	8,6
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	8,5	16,2
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	0,9	5
Osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	0,9	1,4
Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	5,4	7,7
Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	0	1,3
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista	17,9	21,4
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	9,9	15,6
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 13. Ystävyyssuhteet ja kiusaminen

Koulukiusatuksi tulevien määrä lisääntyi kaikissa ikäryhmissä samoin muiden kiusaamiseen osallistuneiden määrä. Fyysistä uhkaa vuoden aikana koki yhä useampi lapsi ja nuori Orimattilassa (vrt. Päijät-Häme, 8. ja 9. luokkalaiset 18,3 %:a).

Vuonna 2023 yhä harvempi pääsi kouluterveydenhoitajalle, vaikka olisi tarvinnut käyntiä. Kun oppilaat pääsivät kouluterveydenhoitajan juttusille, he saivat kuitenkin tukea Orimattilassa paremmin kuin muualla Päijät-Hämeessä. Näin oli myös koulukuraattorilta saadun tuen kohdalla. Koulusta löytyi mahdollisuus keskustella mieltä painavista asioista mutta lukiolaiset löysivät yhä harvemmin oppilaitoksesta aikuisen keskustelukumppaniksi.

Keskustelumahdollisuudet koulun aikuisten kanssa	2021	2023
Ei ole päässyt kouluterveydenhoitajalle yrittämisestä huolimatta lukuvuoden aikana, % käyntiä tarvinneista 8. ja 9. luokan oppilaista	4,4	9,1
Ei ole saanut tukea ja apua hyvinvointiin kouluterveydenhoitajalta lukuvuoden aikana, vaikka olisi tarvinnut, % 8. ja 9. luokan oppilaista	15,9	17,6
Ei ole päässyt koulukuraattorille yrittämisestä huolimatta lukuvuoden aikana, % käyntiä tarvinneista 8. ja 9. luokan oppilaista		16,3
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 4. ja 5. luokan oppilaista	62,8	61,9
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 8. ja 9. luokan oppilaista	42,1	45,5
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	46,4	37,7
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 14. Keskustelumahdollisuudet aikuisen kanssa

Keskusteluyhteydet vanhempiin heikentyivät ja 4. ja 5. luokan oppilaiden osalta 19,2 % oli kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuonna 2023. 4- ja 5- luokkalaisten kokema vanhempien ja huolta pitävien henkinen väkivalta on lisääntynyt Kouluterveyskyselyn tuloksista vuodesta 2019 alkaen koko maan tuloksissa.

Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa ja väkivalta perheessä	2021	2023
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 4. ja 5. luokan oppilaista	1,2	5,3
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	6,4	10,6
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	7,1	9
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista	14,2	19,2
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista	14,7	13,4
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	3,6	9
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista	22,8	31,2
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista	34,5	30,9
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	33	20,5
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL)	1,6	1,6
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 15. Keskusteluvaikeudet ja väkivalta perheessä.

Osallisuuden kokemus heikentyi yläkoululaisilla ja lukiolaisilla:

Osallisuuden kokemus	2021	2023
Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	12,2	14,2
Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	10,1	14,9
Osallistunut koulun asioiden suunnitteluun, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	41,2	41,6
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 16. Osallisuuden kokemus Kouluterveyskyselyssä.

Aikuiset/työikäiset

Päijäthämäläisiä kuvaavat indikaattoritiedot kertovat myös orimattilalaisten aikuisten hyvinvoinnin ja terveyden tilasta. **Päijäthämäläisistä 20–64-vuotiaista psyykkisesti merkittävästi kuormittuneita on 20,7 % ja 12,1 %:a koki itsensä yksinäisiksi vuonna 2024. Yksinäisimpiä olivat 20–64-vuotiaat (15,2 %).** Edellä mainitut luvut noudattivat koko maan lukuja.

Päijät-Hämeessä humalahakuisesti alkoholia käyttävien 20–64-vuotiaiden osuus nousi vuoteen 2024 mennessä, samoin alkoholia liikaa käyttävien osuus, kuten myös alkoholia riskitasolla käyttävien 18–64-vuotiaiden määrä. Kuitenkin 18–64-vuotiaista orimattilalaisista AUDIT C-testin tehneistä 82,2 % kertoi alkoholinkäytön olevan hallinnassa tai siinä olevan vähäisiä riskejä (Päijät-Häme 72,5 %). Päivittäin nuuskaavien ja tupakoivien osuus laski mutta päivittäin tupakka- tai nikotiinituotetta käyttävien osuus nousi mikä viittaa **nikotiinipussien ja sähkötupakan käytön lisääntymiseen.** (Sotkanet.)

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
Alkoholia humalahakuisesti käyttävien osuus (AUDIT-1k) (%), 20 - 64-vuotiaat		8,4		11,6
Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 20 - 64-vuotiaat		32,6		33,4
Alkoholia riskitasolla käyttävät AUDIT- / AUDIT-C-testin mukaan, % perusterveydenhuollon avohoidossa testin tehneistä 18-64-vuotiaista	16,2	21,9	21,5	
Päivittäin nuuskaavien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat		2,1		1,2
Päivittäin tupakka- tai nikotiinituotteita käyttävien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat		16,9		18,5
Päivittäin tupakoivien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat		14,1		13,1
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 17. 20–64 -vuotiaiden päihteiden käyttö Päijät-Hämeessä 2021–2024.

Päihdetilannekyselyn 2022 mukaan **42 % orimattilalaisista oli sitä mieltä, että asuinkunnassa suhtaudutaan liian vapaasti humalajuomiseen** (N= 235) ja 61 % toivoi alkoholin myyntiin päihtyneelle henkilölle suhtauduttavan tiukemmin. **Läheisen alkoholin käytöstä huolestuneita oli Orimattilassa 35,8 % vastaajista.** (Päihdetilannekysely 2022.)

Poliisin tietoon tulleet huumausainerikkomukset, liikenneturvallisuuden vaarantamisen sekä rattijuopumuksen lisääntyivät vuoteen 2024 mennessä. (Sotkanet)

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta	3,9	3,6	3,5	3,8
Poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikenneriikkomukset / 1 000 asukasta	13,5	17	14,4	19,8
Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta	4,7	5,1	5,2	4,7
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 18. Poliisin tietoon tulleet rikokset Orimattilassa vuosina 2021–2024

Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksojen määrä 25–64-vuotiailla kasvoi vuodesta 2021 (1,8 %) vuoteen 2023 (8,6 %). Osasyynä korkeisiin päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksoihin Orimattilassa on mahdollisesti parantunut ja Suomen keskiarvoa

parempi kirjaaminen Päijät-Hämeessä. Myös Päijät-Hämeen muuta Suomea korkeampi alkoholin käyttö näkyy näissä luvuissa. Luvuissa näkyy siis myös hoitoon pääsy, kun sitä on tarvittu.

Indikaattori	Alue	2021	2022	2023
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 15 - 24-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Koko maa	3,2	3,1	3,1
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 15 - 24-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Päijät-Häme	4,3	7,2	10
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 15 - 24-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Orimattila	0,7	2,2	5,1
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Koko maa	6,5	6,2	5,8
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Päijät-Häme	5,5	15,3	20
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Orimattila	1,8	7,8	8,6
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavan ikäistä	Koko maa	4	3,6	3,4
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavan ikäistä	Päijät-Häme	3,3	6,1	7,7
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavan ikäistä	Orimattila	3,4	5,1	4,8

Taulukko 19. Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot koko maassa, Päijät-Hämeessä ja Orimattilassa.

Ikääntyneet

Päijät-Hämeessä 65-vuotta täyttäneiden **itsensä yksinäiseksi kokevien määrä laski** vuoden 2022 9,4 %:sta vuoden 2024 6,8 %:iin. Onnelliseksi itsensä kokevia päijäthämäläisiä oli eniten yli 65-vuotiaiden ikäryhmässä (53,7 %). Kotona asuvien 65-vuotta täyttäneiden osuus Orimattilassa pysyi viime vuosina melko samana mutta **yhä useampi yli 75-vuotta täyttänyt asui kotona**.

Alkoholia riskitasolla käyttävien 65 vuotta täyttäneiden määrä nousi ja oli hieman muuta Päijät-Hämettä ja koko maata korkeampi. AUDIT-C testin tehneistä yli 64-vuotiaista enemmistö (93,6 %) koki alkoholinkäytön olevan hallinnassa tai siitä olevan vähäisiä riskejä heille. (Sotkanet.)

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
Kotona asuvat 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä	97,1	96,1	96,2	
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä	94,5	92,6	93,1	93,9
Alkoholia riskitasolla käyttävät AUDIT- / AUDIT-C-testin mukaan, % perusterveydenhuollon avohoidossa testin tehneistä 65 vuotta täyttäneistä		9,6	14,4	
Yli 64-vuotiaat asiakkaat, joiden AUDIT-C-testin tulos on: alkoholinkäyttö on hallinnassa, tai vähäisiä riskejä, % testin tehneistä			87	
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 20. Ikääntyneiden kotona asuminen ja päihteiden käyttö Orimattilassa.

Laajan hyvinvointisuunnitelman toteutumisen arviointi tavoitteittain

Seuraavassa arvioidaan Orimattilan laajan hyvinvointisuunnitelman (2022–2026) tavoitteiden toteutumista sen mittariston pohjalta, mikä hyvinvointisuunnitelmassa on toimenpiteille asetettu. Tämän lisäksi toimialat ovat tehneet osana perustyötään paljon hyvinvointia ja terveyttä edistävää työtä, mikä esitetään toimialojen kokoamissa teksteissä (Liite).

Mielen hyvinvointi ja terveelliset elämäntavat Orimattilassa

Eri-ikäiset aikuiset saavat enemmän keinoja terveellisten elintapojen ylläpitämiseen

Toteuma: Eri-ikäisten terveellisten elintapojen ylläpitämistä tuettiin Orimattilassa vuosina 2021–2024 **liikuntapaikkojen ja ulkoliikuntareittien kehittämisellä**. Suunniteltua pitkän aikavälin liikuntapaikkasuunnitelmaa ei toteutettu valtuustokaudella 2021–2024 mutta ulkoilureittejä uudistettiin Tönnön luontopolun (2021–2022), Pururadan valaistuksen (2023) sekä Tönnön, Lintulan ja Pururadan luontopolkujen osalta opasteita uusimalla (2023–2024). Lisäksi ulkoilureittien reittimerkintöjä uudistettiin. Lisäksi vuonna 2022 toteutettiin **metsästrategiatyön** yhteydessä keskustan **virkestysalueita ja metsien virkestyskäyttöä** koskeva kuntalaiskysely lähivirkistysalueista asukkaille, Orimattilan koulujen ja päiväkotien henkilöstölle sekä oppilaille ja päiväkotien lapsille. **Asukkaille tärkeimmiksi ulkoilualueiksi koettiin Tönnö, Ämmäntöyräs, Tuomisen alue, Kankaanmäki, Lintula ja Koivulan alue.** **Vajaa puolet kyselyyn vastanneista asukkaista kävi metsissä päivittäin** ja useimmiten kävellen. Lähellä kouluja ja päiväkoteja olevat metsät koettiin tärkeiksi ja tällöin niiden hyödyntäminen oppimisen ja monipuolisen liikunnan paikkana oli mahdollista. **Koululaisille ja päiväkotikäisille metsät olivat tärkeitä leikkimisen, retkeilyn ja ulkoilun paikkoja.** Vuonna 2022 avattiin **uusi uimahalli ja kuntosali**, jotka osaltaan tarjosivat mahdollisuuden kuntalaisille terveellisten elintapojen edistämiseen.

Toimivien yhteistyörakenteiden ja mallien luominen suhteessa hyvinvointialueeseen lasten ja nuorten ja oppilas- ja opiskelijahuoltoon liittyvissä kysymyksissä

Toteuma: Tätä tavoitetta toteutettiin seuraamalla ja vaikuttamalla seudullisesti ja paikallisesti hyvinvointialueen suunnitelmiin ja resursointiin. Yhteistyön toteutuminen suhteessa hyvinvointialueeseen toteutui **vuosina 2021–2024 Orimattilan osallistumisella Päijät-Hämeen opiskeluhuollon yhteistyöryhmään (OOT), joka kehittää opiskeluhuoltoa ja oppimisen tukea alueella.** OOT-ryhmä toimenpiteeksi muotoutui erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten osallisuuden varmistaminen yksilöllisen ja yhteisöllisen tuen keinoin sekä päihdeiden käyttöön puuttumisen yhteisten mallien jalkauttaminen kouluihin ja oppilaitoksiin koko henkilökuntaa koskien. Lisäksi **Orimattila osallistui Päijät-Hämeen hyte-neuvotteluihin ja alueelliseen hyvinvointisuunnitelman laatimiseen, kuten myös seudullisen päihdesuunnitelman laatimiseen.** Suunniteltua palvelutarjotinta (mielenterveyspalvelut, päihdepalvelut, ongelmapelaaminen, lähisuhdeväkivalta) ei toteutettu kaupungin internet-sivuilla.

Orimattila osallistui **seudulliseen LAPE-yhteistyöryhmään sekä Päijät-Hämeen perhekeskustoiminnasta vastaavien verkostoon.** Orimattilan oma LAPE-työryhmä kokoontui vuosittain vähintään kerran vuosina 2021–2024. Paikallisessa LAPE-työssä tehtiin työtä lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä edistettiin perhekeskuksia koskevia teemoja.

Mielen hyvinvointi vahvistuu eri ikäryhmissä

Toteuma: Mielen hyvinvoinnin vahvistumista eri ikäryhmissä tuettiin tarjoamalla kaupunkilaisille maksuttomia harrastuksia. Nämä olivat esimerkiksi vuonna 2020 käynnistyneen Harrastamisen Suomen mallin -kerhotoiminta, jotka tarjosivat matalan kynnyksen harrastuksia perusopetusikäisille. Kerhot tarjosivat maksuttoman harrastuksen 300–400 lapselle vuosittain 2021–2024.

Muita maksuttomia harrastuksia lapsille, nuorille ja perheille olivat mm. nuorten kuntosali yläkouluikäisille, perheliikuntapäivät Areenalla sekä Pennalassa ja Luhtikylässä vapaaehtoisvoimin sekä Motoriikkakerho 4–6-vuotiaille lapsille toimintaterapian tueksi. Lisäksi oli tarjolla Helinäntuvan maksuttomat **päivätoimintaryhmät ja kuntosalivuorot senioreille, maksuton istumajooga kulttuuritalolla syksyllä 2024, maksuton liikuntaneuvonta, kaikenikäisille kuntalaisille soveltuvat ulkoliikuntapaikat.**

Myös leikkipuistojen rakentamisella ja saneerauksella varmistettiin hyvinvointia ja harrastamisen paikkoja lapsille. **Uusia leikkipuistoja** rakennettiin Pennalaan Uotilanrinteelle ja Vaarinpolulle. **Puistojen ja ulkoilureittien rakentaminen** (Koirapuisto, Tönnön ulkoilureitti, Lemmenpolun puistopolku ja Porkkallion viheralueet) tarjosi kuntalaisille hyvinvointia ja liikkumista tukevia paikkoja. Peltolan puistoraittien ja hulevesirakentaminen käynnistettiin vuonna 2024.

Ruokailun mallintaminen toteutui varhaiskasvatuksessa Sapere-menetelmällä, joka tukee lasten ruokasuhdetta ja opettaa monipuolisia ruokailutottumuksia. Hyvä ruokasuhde ja

monipuoliseen ravintoon tottuminen tukevat lapsen kehitystä, kasvua ja hyvinvointia sekä luovat pohjaa hyvinvoinnille.

Ikäihmisten hyvinvointia tuettiin myös **eläkeläisille** suunnatulla **ylijäämäruokailulla**, joka toteutettiin Myllylän, Jokivarren ja Kuivannon koululla. Ylijäämäruokaa lahjoitettiin keskustan alueella kouluilta ja päiväkodeilta Toivon Keskukseksi syyskuusta 2024 alkaen. Lisäksi **Orimattilassa on tarjolla +65 liikuntakortti liikkumisen edistämiseksi**. Liikuntakorteilla tehtyjä käyntejä oli keskimäärin lähes 20 000 kertaa vuodessa.

Ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä Orimattilassa tuki **seniorityö**, joka **käynnistyi vuonna 2023** (ks. Liite). Sen puitteissa kunnassa järjestettiin vuosina 2023 ja 2024 **monipuolista toimintaa ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tapahtumien, ryhmien ja infojen myötä**.

Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistetaan ja heitä tuetaan vapaa-ajalla terveyttä tukevaan toimintaan

Toteuma: Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistettiin ja heitä tuettiin vapaa-ajalla terveyttä tukevassa toiminnassa jakamalla tietoa koteihin päihteisiin, mielenterveyteen ja terveellisiin elämäntapoihin liittyen. Tämä toteutui **Wilma-viestinnän ja koulutuksen kautta**.

Vuosina 2021–2024 oli käytössä useita ennaltaehkäiseviä ohjelmia (KiVa-koulu, Friends, Huomaa hyvä -ohjelmat) sekä Meidän luokan kuulumiset ja Miten meillä menee? -kyselyt ja oppitunnit. Käytössä oli myös **hyvinvointiohjelma sekä perusopetuksessa sekä toisella asteella toteutettavat hyvinvointitunnit osana kouluilla tehtävää hyvinvointityötä**.

Peruskoululaiset kokivat mielen hyvinvoinnin edistämisen tärkeäksi, mikä ilmeni perusopetuksessa vuonna 2023 toteutetussa verkkokyselyssä, jolla osallistettiin henkilöstö, huoltajat sekä oppilaat opetuspalveluiden kehittämiseen. Kyselyssä lapset 4. luokasta lähtien nostivat koulun tärkeimmäksi tehtäväksi mielen hyvinvoinnin tukemisen. Tämä osaltaan tukee hyvinvointiopetuksen tavoitteita.

Vuonna 2024 alettiin kehittää päihdekasvatusta ala- ja yläkoululla yhteistyössä nuorisopalveluiden kanssa ja luotiin päihdekasvatussuunnitelma. Tarve tähän nousi kouluilta.

Koko opetustoimen henkilöstö koulutettiin Mieli ry:n toimesta syksyllä 2023 mielenterveystaitojen opettamisesta. Lisäksi henkilöstö koulutettiin koulujen toimintakulttuureista ja hyvinvoinnista.

Orimattilassa ammattilaisten osaamisesta huolehditaan vuosittaisilla koulutussuunnitelmilla, joiden pohjalta koulutukset toteutetaan suunnitelmallisesti. **Ammattilaisten osaamista** terveellisten elintapojen ja mielen hyvinvoinnin edistämässä tuettiin myös säännöllisellä koulutuksella. Aihepiirin koulutuksia

järjestettiin vuosina 2021–2024 pelkästään opetustoimessa 27 kpl. Aiheina oli mm. allasturvallisuus, hätäensiapu, oppimisen tuki, tunnetaidot, kiusaamisen ennalta ehkäisy, diabeteskoulutus koulunkäynnin avustajille, FRIENDS-Lions Quest ja VERSO-koulutukset luokan opettajille ja luokanvalvojille sekä kiinnipito- ja rauhoittamiskoulutus opetushenkilöstölle.

Vuonna 2022 valmistui Orimattilan **kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma vuosille 2023–2028**. Ohjelman keskeisenä visiona on, että vuonna 2028 Orimattilan kulttuuritoiminta on monipuolista ja asukkailla on yhdenvertaisemmat mahdollisuudet kohdata taidetta ja kokeilla taiteen tekemistä arjessaan. Ohjelman valmisteluun osallistui monialainen ohjausryhmä, jossa oli jäseniä Orimattilan kaupungin eri valiokunnista, paikallisten kulttuurijärjestöjen edustajia, paikallinen taiteilija, kasvatuksen- ja koulutuksen toimialan edustajia sekä nuorisotoimen ja nuorisovaltuuston edustajat. Lisäksi kulttuurin asukasraadin jäsenet kommentoivat ohjelmaa. Ohjelmaa ei otettu käyttöön valtuustokaudella 2021–2024 henkilöstövajeen takia.

Monimuotoiset työmenetelmät asiakastyössä (etäyhteydet, chat-palvelut ja jalkautuva työ) toteutuivat erityisesti nuorisotyössä. **Nuorisotyön puitteissa kohdattiin nuoria heidän omissa toimintaympäristöissään ja tarjottiin tukea niille, joilla on kohonnut riski käyttää päihteitä. Perusnuorisotyössä nuoria kohdattiin retkien, leirien, tapahtumien, teemailtojen ja erilaisten pienryhmien kautta.** Vuonna 2021 työtä tehtiin nuorten kanssa verkossa **digitaalisella alustalla koronan takia**. Uusi nuorisotila aukesi vuonna 2022 ja Monttu 2023. **Vuoden 2024 toimintaa haastoi molempien nuorisotilojen (Artjärvi ja keskusta) sulkeminen. Nuorisotilat siirtyivät koulun tiloihin ja nuoria tippui toiminnasta paljon pois.** Vuosina 2021–2024 etsivä nuorisotyö jalkautui keskustan alueelle osana joustavaa työmuotoaan ja etsivän nuorisotyön iltapäiväkahvilan suosio jatkui vakaana.

13–29-vuotiaille nuorille suunnattu **Koppari.fi -palvelu** otettiin Orimattilassa käyttöön vuonna 2020. Sivuston tarkoitus on ohjata nuori helposti hänen tarvitsemansa palvelun, kuten sosiaalipalvelujen tai alueellisten mielenterveyspalvelujen pariin. **Sivuston vuosittaiset kävijämäärät olivat vuosina 2021–2024 n. 970 kävijää/vuosi.** Suosituimmat teemat alustalla vierailleille olivat perhe- ja sosiaalipalvelujen työikäisten asiakasohjaus ja taloudellinen tuki, Mistä apua -sivu, nuorten työpajat sekä alueelliset mielenterveyspalvelut.

Mielen hyvinvoinnin ja terveellisten elintapojen kehittymistä Orimattilassa vuosina 2021–2023 **kuvasi se, että 8. ja 9. ylipaino luokkalaisten vähentyi vuoteen 2023 mennessä. Poikien ylipaino laski enemmän kuin tyttöjen.** Myös lukiolaisten ylipaino laski. **Lukiolaisista aamupalan jätti syömättä yhä suurempi osa vuonna 2023 (43 %).**

Lasten ja nuorten fyysisessä toimintakyvyssä tapahtui positiivista kehitystä. Heikon fyysisen toimintakyvyn omaavien 5. luokkalaisten osuus laski sekä 5. että 8. luokkalaisten. Tämä on merkittävä parannus, joka voi johtua kohdennetuista toimenpiteistä. (MOVE-mittaukset 2023–2024.)

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus 8. ja 9 luokan oppilailla lisääntyi hieman tytöillä (vuoden 29,3 %:sta vuoden 2023 32,6 %:iin. Lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoilla ahdistus vähentyi vuodesta 2021 (22,4 %) vuoteen 2023 (21,3 %).

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (-2023)	18,7		15,4	
Ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	19,3		18,3	
Ei syö aamupalaa joka arkiamu, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	33,7		35,3	
Ei syö aamupalaa joka arkiamu, % 8. ja 9. luokan oppilaista	48,4		46,3	
Ei syö aamupalaa joka arkiamu, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	36,6		43	
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky	39	53,4	45,8	40,3
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky	51,9	64,3	58	46,1
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	19,2		19,4	
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	23,4		21,3	
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (-2023)	18,7		15,4	
Ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	19,3		18,3	
Ei syö aamupalaa joka arkiamu, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	33,7		35,3	
Ei syö aamupalaa joka arkiamu, % 8. ja 9. luokan oppilaista	48,4		46,3	
Ei syö aamupalaa joka arkiamu, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	36,6		43	
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky	39	53,4	45,8	40,3
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky	51,9	64,3	58	46,1
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	19,2		19,4	
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	23,4		21,3	
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 21. Kouluterveyskyselyn indikaattoritietoa Mielen hyvinvointi -tavoitteen mittariston kuvaajana.

Osallisuus ja yhteisöllisyys Orimattilassa

Kuntalaiset ja sidosryhmät kokevat voivansa vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä kehittämiseen

Toteuma: Osallisuuden kokemus ja yhteisöllisyys tuottavat osaltaan hyvinvointia ja edistävät terveyttä. Päijät-Hämeessä osallisuusindikaattori asettuu Orimattilan osalta lukemaan 75 (asteikolla 0–100), mikä tarkoittaa, että esimerkiksi **kokemus kuulumisesta itselle tärkeään ryhmään tai vaikuttamismahdollisuudet olivat Orimattilassa samalla tasolla kuin muualla Päijät-Hämeessä**. Äänestysaktiivisuus oli Orimattilassa eduskuntavaaleissa vuonna 2023 68,1 % mikä oli muuta maata (72 %) alhaisempi mutta mukaili Hämeen vaalipiirin tuloksia.

Suunnitellun osallisuusohjelman valmistelu aloitettiin loppuvuodesta 2023, mutta se ei valmistunut niukkojen työntekijäresurssien vuoksi valtuustokauden aikana. Kaupunkiin palkattiin uuteen tehtävään osallisuuskoordinaattori vuonna 2023, mutta hänen perhevapaansa ajaksi ei palkattu sijaista (joulukuu 2023-heinäkuu 2025). Osallisuustyössä **koottiin paikallisia kansalaistoiminnan muotoja ja käynnistettiin yhteistä toimintaa**. Tämä näkyi kaupungissa mm. **aluekumppanuuspöytien koordinoinnissa, dialogin synnyttämisenä** kaupunkiorganisaation suuntaan, **yhteisen toiminnan järjestämisenä** sekä kumppanuuspöytien perusajatuksen tukemisena mm. yhteisen isomman tapaamisen muodossa. **Aluekumppanuuspöydät ovat lähidemokratiamalli ja samalla myös yksi osallistavan budjetoinnin muoto**. Senioreiden osallisuutta ja hyvinvointia edistettiin ensin **senioriohjaajan (2023–2024)** ja myöhemmin **seniorikoordinaattorin** tekemällä työllä.

Kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia ja osallistumista tuettiin Laajan hyvinvointisuunnitelman mukaisesti käynnistämällä **Lasten parlamentin toiminnan marraskuussa 2023. Vuonna 2024 Lasten parlamentti kokoontui neljä kertaa**. Sen tehtävänä on käsitellä koulujen oppilaskunnilta tulevia aloitteita, terveisiä, kysymyksiä ja kannanottoja, sekä viedä ne eteenpäin kaupunginhallitukselle tai -valtuustolle.

Yhdistyskysely toteutettiin vuonna 2020 ja sen tuloksia hyödynnettiin kulttuuritalon kehittämishankkeessa ja yhdistysiltojen suunnittelussa. Vuonna 2021 toteutettiin **Järjestöjen hyvinvointityö -kysely. Perheille parasta -työryhmä toteutti osallisuus- ja hyvinvointikyselyitä** perheille korona-aikana 2021–2022. Näissä ilmeni ruoka-avun, perheille suunnatun taloudellisen tuen sekä harrastustuen tarve (Lähde: MLL Orimattilan yhdistys)

Paikallista kansalaistoimintaa pyrittiin tukemaan myös mm. laajan **vapaaehtoisverkoston kautta, kaupungin tapahtumayhteistyön kautta, säännöllisiä yhdistysiltoja ja seurafoorumit** järjestämällä sekä viestinnän tukemisen kautta (kaupungin viestintä, Lähellä.fi-alusta ja erilaiset sidosryhmäverkostot).

Osallisuuden mittariksi Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa valittua ”aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuneiden osuutta (%)” ei valtuustokauden aikana seurattu, joten sitä oli haasteellista jälkikäteen selvittää. Keväällä 2025 tehdyn vuosien 2021–2024 koskevan yhdistyskyselyn (N=19) perusteella karkeasti arvioiden n. 150 henkilöä osallistui keskimäärin vuosina 2021–2024 yhden orimattilalaisen yhdistyksen toimintaan. Talkoita pidettiin vuosina 2021–2024 keskimäärin n. 10 kpl/ yhdistys ja talkoisiin osallistui noin 40 henkeä/yhdistys.

Osallisuus ja kaavoitus

Toteuma: Kaavoituksella luotiin edellytyksiä kuntalaisten hyvinvoinnille ja turvattiin **alueiden viihtyisyyttä**. Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa 2021–2024 mittariksi **asetettu kaavoitusohjelma ja -prosessi toteutuivat**: Kaavoitus valmistelee **vuosittain** valtuuston päätettäväksi **kaavoitusohjelman**. Se on Orimattilan kaupungin maankäytön toimintaohjelma, jossa linjataan lähivuosien suunnittelun ja kaavoituksen painopistealueet ja

keskeiset tehtävät. Samalla julkaistaan **kaavoituskatsaus**, joka on **lakisääteinen vuosittain** laadittava tiedote vireillä olevista ja lähiaikoina vireille tulevista kaava-asioista.

Osallisuustyötä edistettiin kaavoituksen toimialueella myös mm. **Palojoen kehittämiseen liittyvän kuntalaiskyselyn** avulla sekä **Muraali-työryhmässä** (valtuusto- ja kuntalaisaloite muraaleista ja taideteoksista).

Laajan hyvinvointisuunnitelman mittariksi asetetut asukastilaisuudet toteutuivat vuosittain. Esimerkiksi vuonna 2024 järjestettiin neljä yleisötilaisuutta:

16.1. A212 kaavakävely illalla, Käkeläntien luonnosvaihe

25.1. koko päivä Kuivannon maamiesseuran talolla, Kuivannon tuulivoimaosayleiskaavan ehdotusvaihe

3.9. Pennalan yritysalueen osayleiskaava, aloitusvaihe, Jymylinna, iltatilaisuus

14.11. Pennala-Virenoja aurinkovoimalan osayleiskaava, aloitusvaihe, Jymyllinnan, iltatilaisuus

Orimattilassa tehdään kaavahankkeeseen liittyen aina oma osallistumissuunnitelma. Isompiin kaavahankkeisiin liittyen järjestetään asukastilaisuudet ja myös kaavakävely paikan päällä. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma julkaistaan kaavatyön alussa ja siihen voi pyytää muutoksia tai lisäyksiä, jos sisältö tuntuu puutteelliselta. Toimenpiteeksi määriteltyä **osallistuvaa kaavoitusta** toteutettiin mm. Käkeläntien tasoristeyksen asemakaavamuutoksen kohdalla ja toteuttamalla **Jokimäen teollisuusalueen** asemakaava **kumppanuuskaavana** yrittäjän kanssa yhteistyössä ja kokeilu oli onnistunut.

Neljännen sektorin toimijat tukevat kaupungin hyvinvointityötä

Toteuma: Neljännen sektorin toimijat olivat mukana kaupungin osallisuustyössä mm. ajankohtaisten teemojen ympärille järjestettyjen **kehittämistyöpajojen** kautta (esim. kohtaamispaikan ideointi ja osallisuusohjelman kehittämistyöpaja), tapahtumayhteistyön ja yhteisten verkostotapaamisten kautta. Myös **viestinnällistä yhteistyötä** kartoitettiin ja edistettiin yhteistyössä kaupungin ja alueellisten toimijoiden kanssa.

Vuonna 2023 luotiin ja pilotoitiin myös **kansalaistoiminnan kevytraha**, joka on kertaluonteisen tai lyhytkestoisen toiminnan tukemiseen tarkoitettuja avustuksia. Niiden hakeminen, myöntäminen ja raportointi tapahtuu muita avustuksia kevyemmällä menettelyllä, mikä mahdollistaa hakemusten nopeamman käsittelyn ja suoraviivaisemman päätöksenteon. Kevytrahaa voivat hakea myös muut kuin rekisteröityneet yhdistykset, esimerkiksi harrastusporukat, koululuokat tai toimintaryhmät. Kevytavustuksiin kuuluvat: hyvinvoinnin kevytraha, toiminnan kevytraha ja järjestön kevyt starttiraha.

Ilmiöbudjetoinnin valmistelu käynnistettiin hyvinvointivaliokunnan toimesta. Liikkuva kulttuuritalo -hankkeessa (2021–2022) **kuntalaisia osallistettiin äänestysten ja ehdotusten kautta** vaikuttamaan siihen mitä ja millaisia kulttuuria kirjastoautojen kyydissä kyliin liikkuu.

Tässä yhteydessä hyödynnettiin myös **asukasraatia**. Myös suunniteltua **ideaseinää** kokeiltiin menestyksekkäästi hankkeessa mutta sitä ei pystytty vakiinnuttamaan pysyvään käyttöön silloisten henkilöstöresurssien puitteissa

Yhdistysten avustukset pysyivät samalla tasolla kuin aiemmin lukuun ottamatta kulttuurin avustusta, joka väheni vuonna 2024. Kaupunki tuki yhdistyksiä valtuustokaudella toiminta-avustuksilla. Yhdistysavustuksia jaettiin liikunta-, nuoriso ja kulttuuritoimintaan sekä nuorten toimintaryhmille nuorisotoimintaan. Hyvinvointiavustus päivitettiin vuonna 2023 kansalaistoiminnan kevytrahan osalta (hyvinvoinnin kevytraha, toiminnan kevytraha ja järjestön kevyt starttiraha).

Orimattilassa yhdistykset, esim. MLL, SPR ja Ampun 4H sekä useat seurat sekä seurakunnat tekevät aktiivista hyvinvointia ja terveyttä edistävää työtä. Kolmannen sektorin toimijat järjestävät monipuolista toimintaa, kuten kerhoja ja ryhmiä sekä vertaistukitoimintaa. Monet toiminnot järjestetään yhteistyössä usean toimijan kesken, kuten puistotreffit ja kyläpäivät. Myös **maahanmuuton vapaaehtoisverkosto sekä Orimattilan vapaaehtoisverkosto** toteutettiin monitoimijaisena yhteistyönä. Yhdistystoiminnalla on tärkeä asema myös kotoutumisen tukena. Esimerkiksi vuonna 2023 maahanmuuttajien tukena toimi MLL:n Olan Olkkari, jonka kävijöistä valtaosa on maahanmuuttajia, mukana toiminnassa oli niin aikuisia, lapsia kuin nuoriakin. Kotoutumistyöllä edistettiin osaltaan osallisuutta.

Yhdistykset osallistuivat kaupungin työryhmien kautta hyvinvointityöhön, mm. hyte-ohjausryhmän ja PETE Orimattila -ryhmän kautta. Yhdistyksille järjestettiin vuonna 2023 työpaja, jossa pohdittiin yhteisesti kohtaamispaikan kehittämistä Orimattilaan.

Viihtyisä elinympäristö

Toteuma: Saavutettavuutta ja esteettömiä sähköisiä palveluita kehitettiin **liikuntapalveluiden** osalta uusien **kotisivujen kehittämisellä, sähköisillä lomakkeilla sekä uudella tilavarausjärjestelmällä. Verkkoaineistot** (kuntalaisten palautelomake, kuntalaisaloitemahdollisuus sekä väärinkäytösten ilmoituskanava) olivat saatavilla kaupungin Osallistu ja vaikuta -sivustolla. **Verkossa järjestettiin tilaisuuksia** erityisesti korona-aikana **Liikkuva kulttuuritalo -hankkeen** (2020–2022) toimesta. Hankkeessa kokeiltiin erilaisia osallisuuden ja osallistamisen tapoja, kuten kokouksia, työpajoja ja tapahtumia verkossa ja käytettiin virtuaalista ideointiseinää.

Kuntalaisilla oli mahdollisuus myös valtuuston kokousten seuraamiseen kaupungin Youtube-kanavan kautta. **Kaupunkilaisten digiosaamista vahvistettiin tarjoamalla joustavasti digiopastusta ja -neuvontaa:** Wellamo järjesti kirjastolla yhteensä 41 digiopastusta vuosina 2021–2024 ja kirjaston järjestämiä henkilökohtaisia digiopastuksia (á 30 min) pidettiin 294 kappaletta.

Turvallisuussuunnitelman päivitys siirtyi vuodelle 2025. Poliisin tietoon tulleet **henkeen tai terveyteen kohdistuneet rikokset 1000:tta asukasta kohden laskivat. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä 10 000:tta vastaavan ikäistä asukasta kohden nousivat.** Päijät-Hämeessä luku oli laskeva ja vuonna 2024 huomattavasti alhaisempi (321,8) verrattuna Orimattilan lukemaan. (Sotkanet.)

Mittari	Alue	2021	2022	2023	2024
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	Koko maa	364,6	351,8	329,3	326,8
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	Orimattila	333,5	276,7	313,8	413,6
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta	Koko maa	6,6	7,3	7,8	8,1
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta	Orimattila	5,6	4	4,3	3,7
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025					

Taulukko 22. Kaatumisten ja putoamisten hoitojaksot sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset vuosina Orimattilassa ja koko maassa 2021–2024.

Elinvoima Orimattilassa

Työllistäjät ja työssäkäyvät ovat saaneet äänensä kuuluviin niiden palveluiden suunnittelussa, jotka tukevat sekä työllistämistä että työssäkäyntiä

Toteuma: Elinkeinopoliittisen ohjelman työssäkäyntiä ja työvoimaa osioiden päivittäminen kohderyhmiä osallistamalla ei toteutunut. Perheille ei tehty kyselyä työssäkäynnin tukemisesta edistävistä keinoista/palveluista. Sen sijaan **Elinvoimajaostossa tehtiin työtä mittariston päivittämiseksi ja tavoitteiden seuraamiseksi vuosina 2023 ja 2024.** Yritysvaikutusten arviointimenetelmä päätettiin ja valmisteltiin 2024. **Orimattila oli Kuntabarometri 2024:n mukaan Päijät-Hämeen yritysmyönteisin kunta.**

Monipuolinen ja laadukas asuminen

Toteuma: Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa (2022–2026) tavoitteeksi asetettu **Asunto-ohjelma** valmistui ja se **hyväksyttiin alkuvuonna 2023.** Suunniteltua kulttuurimatkaileusuunnitelmaa ei laadittu tällä valtuustokaudella.

Asukkaat ovat aktiivisesti mukana kaupungin markkinoinnissa ja kehittämisessä

Toteuma: Brändilähettiläät toimivat kaupungin somemarkkinoinnissa kesäkaudella 2023 ja tästä saatiin myönteisiä kokemuksia. He jakoivat aktiivisesti sometileillä positiivisia asukkaiden #orimattia -päivityksiä ja toimivat lähettiläiskaupunkilaisina. Vuonna 2024 samat henkilöt toimivat sisällöntuottajina ja palvelu tuotettiin ostopalvelua.

Ilmastotyön aloittaminen

Toteuma: Olan oma ilmasto-ohjelma 2020–2030 otettiin käyttöön vuonna 2020.

Hyvinvointiraportti 2021:ssä kuvattiin ohjelmaa seuraavasti: ”Päätavoitteena on saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2030 mennessä. Meistä tuli näin myös Hinku-kunta, jonka kasvihuonekaasupäästöjen kehitystä seurataan CO2 laskennalla. Lisäksi Orimattilassa on oma **kestävän kehityksen ohjelma EKOLA**, joka tullaan päivittämään vuoden 2021 aikana. Suunnitelmallista ympäristövalvontatyötä edistävät valvontaohjelma ja –suunnitelma. Pohjaveden suojelusuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa. Orimattilan omaa tehostettua pintavesitarkkailua tehdään viiden vuoden rotaatiomallilla. Seuraava pintavesitarkkailu on vuonna 2021. Meristrategiapuitedirektiivi asettaa meille suunnitelmakausittain tavoitevuoden ja toimenpideohjelman saavuttaa pinta/pohjavesissämme hyvä tila. Seuraava tavoitevuosi on 2027”. (Hyvinvointiraportti 2021.)

Työllisyyden kuntakokeilussa onnistuminen

Toteuma: Orimattilan kaupunki osallistui työllisyyden kuntakokeiluun 1.3.2021 alkaen osana Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilua, johon kuuluivat Lahden ja Orimattilan lisäksi Kärkölä, Hollola ja Asikkala.

Työllisyyden kuntakokeiluun ohjattiin ne työttömät ja työvoimapalveluissa olevat työnhakijat, jotka eivät olleet oikeutettuja ansiopäivärahaan. Lisäksi kohderyhmään kuuluivat alle 30-vuotiaat työnhakijat ja kaikki maahanmuuttajat. Kokeilussa kotikunta vastasi kyseisen asiakaskohderyhmän TE-palveluiden eli julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden tarjoamisesta.

Kuntakokeilun tavoitteena oli työllisyysasteen nostaminen ja kuntien roolin vahvistaminen työllisyyspalvelujen järjestäjinä. Tarkoituksena oli parantaa erityisesti pitkään työttömänä olleiden ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien pääsyä työmarkkinoille. (Lähde 9). Työllisyyden kuntakokeilu päättyi 12/2024 uuteen työllisyysaluemalliin. Työllisyyden kuntakokeilu ei auttanut Orimattilaa työttömyyden taklaamisessa vaan **työttömien määrä jatkoi kasvuaan tarkasteltaessa työttömien määrää kunkin vuoden päättyessä mutta vuosittaisina keskiarvoina tarkasteluna työttömyyden kasvu oli maltillisempaa.**

Työllistymiseen liittyviä muuttujia	2021	2022	2023	2024
Työttömyys joulukuun lopussa %	11,0 %	10,3 %	12,4 %	13,4 %
Työttömyys, vuoden keskiarvo %	11,4 %	10,4 %	10,0 %	11,2 %
Avoimet työpaikat Orimattilassa	1240	1483	915	442
Työpaikkaomavaraisuus %	71,8 %	71,7 %	70,9 %	
Työllisyysaste %	71,1 %	74,0 %	74,4 %	
Työllisyysaste prosentteina 18–64-vuotiaiden osalta %	74,0 %	75,2 %	74,4 %	
Pitkäaikaistyöttömien osuus (%) työttömistä	45,0 %	38,5 %	37,0 %	

Vaikeasti työllistyvien osuus (rakennetyöttömyys) 15–64-v.	5,1 %	5,1 %	4,7 %	4,9 %
Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki (euroa/asukas)	94,1	87,3	89,0	88,2
Lähde: KEHA/Työnvälitystilastot; ELY-keskus, Sotkanet				

Taulukko 23. Työllistymiseen liittyviä avainlukuja

Avointen työpaikkojen määrä väheni valtuustokauden aikana, mikä oli samansuuntainen kehitys kuin muualla Päijät-Hämeessä. Orimattilan työpaikkaomavaraisuus laski ja työllisyysaste (%) 18–64-vuotiaiden osalta nousi. Pitkäaikaistyöttömien osuus eli yli vuoden työttömänä olleiden määrä työttömistä (%) nousi vuosina 2021 ja 2022 mutta palasi vuonna 2023 valtuustokautta edeltäneeseen tilaan. **Vaikeasti työllistyvien osuus**

(rakennetyöttömyys) 15–64-vuotiaista laski hieman. Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki laski vuosina 2021–2024.

Elinvoimaan liittyen toimenpiteitä olemassa olevien yritystonttien kehittämiseksi tehtiin muun muassa kaavoittamalla uusia elinkeinotontteja hyviin logistisiin sijainteihin: Pennalan teollisuusalueen kumppanuuskaava saatettiin valmiiksi ja aloitettiin Pennalan teollisuusalueen osayleiskaavatyö. **Kaavavarannossa varmistettiin myös monipuolisten tonttien tarjonta** mikä tarkoitti selvittämistä asemakaavojen asumiseen tarkoitettujen tonttien sijainnista, omistuspohjasta, koosta, rakennustyyppistä, rakennusoikeudesta ja rakentamisvalmiudesta.

Nuorten työpajatoiminta ja yhteys työllisyyden kuntakokeiluun

Orimattilan kaupungin organisaatiomuutoksen myötä vuoden 2022 alusta Nuorten työpajat siirtyivät nuorisopalveluista kaupungin konsernihallinnon alaisuuteen. Nuorten työpajan toiminta kehittyi aiempaa vahvemmin työelämään ja opintoihin suuntaavaksi palveluksi. Tämä toteutui tiiviissä yhteistyössä työllisyyden kuntakokeilun ja koulutuskeskus Salpauksen kanssa. Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnan ja kuntouttavan työtoiminnan siirtyessä hyvinvointialueen hoidettavaksi tarjosi Orimattilan kaupungin Nuorten työpajat nuorille seuraavan palveluportaan eli työkokeilupaiikkoja sekä uutena toimintana palkkatuetta työtä.

Työllisyyden kuntakokeilun myötä otettiin käyttöön uusi asiakaspalvelumalli ja tapaamisia oli aiempaa useammin sekä yksilöllisemmin asiakkaan tilanteen mukaan. Lisäksi luotiin yhteisiä toimintatapoja ohjautumisen helpottamiseksi. Nuorten työllisyyden kuntakokeilun omavalmentajat aloittivat nuorten asiakkaiden vastaanottamisen Nuorten työpajan tiloissa. Tämä madalsi kynnystä nuorten palveluun ohjautumisessa.

Orimattilan Nuorten työpajoilla tarjottiin vuoden 2022 aikana työtoimintaa sekä työkokeilupaiikkoja 17–28-vuotiaille työttömille työnhakijoille. Lisäksi Nuorten työpajat tarjosivat työharjoittelu- ja työssäoppimispaikkoja sekä muutamia paikkoja peruskoulun yksittäisiä aineita suorittaville nuorille.

Nuorten työpajat	2021	2022	2023	2024
Työpajalla olleet nuoret	27	33	32	ei tietoa

Lähde: Nuorisotilastot

Taulukko 24. Orimattilan Nuorten työpajoilla valmentautuneiden nuorten määrä

Työskentely Nuorten työpajoilla oli tavoitteellista toimintaa, jossa painopiste oli nuorten itsetunnon-, opiskelu- ja työelämävalmiuksien vahvistamisessa. Nuorten työpajoilla nuoret pääsivät kehittämään vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä kasvattamaan ammatillista osaamistaan. Toiminta oli päihteetöntä ja tarjosi myös arkiliikuntaa ja vertaistukea. Arkiliikunta lisäsi nuorten henkistä ja fyysistä hyvinvointia, joka välillisesti vaikutti opintoihin ja työelämään pääsyyn.

Vuonna 2023 työpajatoimintaa osallistui 32 nuorta, joista 31:n osalta oli saatavilla tilastotietoa. Vuoden 2023 lopussa työpajalla jatkoi 22 %:a, 25 % ohjautui vuoden lopussa työpajan jälkeen koulutukseen, 16 %:a jäi työttömäksi, 12,5 % lähti armeijaan tai perhevapaalle ja 9 %:a muuhun ohjattuun toimintaan (esim. päihdekuntoutukseen). Lisäksi 6,5 %:a keskeytti työpajan tai heidät erotettiin ja 6,5 %:a työpajalle osallistuneista muutti toiselle paikkakunnalle. (Nuorisotilastot.)

	2021	2022	2023	2024
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	9,3	10,1	10,6	
Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta	15,6	16	14,9	17,5
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 25. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet ja nuorisotyöttömyys työvoimasta.

Nuorisotyöttömien eli 18–24-vuotiaiden osuus työvoimasta nousi Orimattilassa vuoteen 2024 mennessä ja oli Päijät-Hämettä (16,1 %) ja koko maata (13,2 %) korkeampi. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden määrä kasvoi. (Sotkanet)

Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa asetetun mittarin ”Syntyneet työpaikat alle 30-vuotiaille” tietoa ei ollut saatavissa ELY-Keskukselta tai KEHAN työvälitystilastoista.

Arjen turvallisuus Orimattilassa

Asukkaiden elinympäristön turvallisuutta vahvistetaan

Toteuma: Päijät-Hämeen hyvinvointikyselyssä 2021 orimattilalaiset vastaajat (N=90) kertoivat heidän turvallisuuden tunnettaan vahvistavaksi tekijäksi henkilökohtaisen taloudellisen tilanteen ja toimeen tulon (60 % vastaajista) ja ihmissuhteiden ja yhteisöllisyyden (56 % vastaajista) lisäksi asuinympäristön turvallisuuden (46 % vastaajista). Päijät-Hämeen hyvinvointikyselyssä 2024 alueen keskikokoisissa kunnissa (Orimattila, Heinola ja Hollola) keskeisiksi huolenaiheiksi nousi liikennekäyttäytyminen (83 % vastaajista), paikkojen rikkominen tai sotkeminen (75 % vastaajista) ja jalankulkija ja pyöräilijän turvallisuus (70 % vastaajista) sekä ihmisten syrjäytyminen (70 % vastaajista).

Päihdetilannekyselyssä 2022 (orimattilalaisia vastaajia 235, joista pääosa aikuisia) alkoholin välittämistä alaikäisille havaitsi 34,5 % vastaajista, (muualla Päijät-Hämeessä 31,5 %), savukkeiden välittämistä 39,2 % (Päijät-Hämeessä 31,5 %) ja nuuskan välittämistä (35,8 %) (Päijät-Hämeessä 27,1 %). Enemmistön (67,1 %) ei ollut tarvinnut pelätä kadulla tai julkisella paikalla päihtyneitä henkilöitä. Orimattilassa alaikäisten päihteidenkäyttöä havaittiin muuta Päijät-Hämettä enemmän: alaikäisten tupakoimista 91,5 % vastaajista (koko Päijät-Häme 83,3 %), alkoholin käyttöä 72,2 % vastaajista (Päijät-Häme 68,7 %) ja sähkösavukkeiden käyttöä 43 % (Päijät-Häme 35,3 %), vaikka Kouluterveyskyselyn (2023) osalta lasten ja nuorten itse ilmoittama päihteiden käyttö väheni. Päihdetilannekyselyn vastaajamäärä on kylläkin huomattavasti rajatumpi kuin Kouluterveyskyselyn vastaajamäärä. Haitallisesti tupakansavulle altistuneita oli orimattilalaisista vastaajista 39,6 %. Vuonna 2024 päihdetilannekyselyä ei toteutettu Päijät-Hämeessä.

Kaupungin turvallisuussuunnitelman päivittäminen siirtyi vuodelle 2025.

Liikenneturvallisuussuunnitelmaa ei päivitetty valtuustokaudella mutta liikenneturvallisuustyötä tehtiin vuosina 2021–2024 monin keinoin (ks. liite toimialojen tekstit). Kävelyn ja pyöräilyn edistämissuunnitelma toteutettiin vuonna 2024 ja sillä haluttiin edistää kävely- ja pyöräilymahdollisuuksia kaupungissa. Edistämistyö pohjautuu valtakunnalliseen tavoitteeseen lisätä kävely- ja pyöräilymatkojen määrää 30 % vuoteen 2030 mennessä vuoden 2028 tasoon verrattuna. (Orimattilan kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma.)

Lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen häirintä eri ikäryhmissä vähenee nykytasosta

Toteuma: Lähisuhdeväkivaltaan ja seksuaalisen häirinnän vähentämiseen eri ikäryhmissä panostettiin koulutuksen keinoin turvallisuuden ja mielen hyvinvoinnin teemoihin kytkeytyvissä koulutuksissa erityisesti opetustoimen osalta. Opettajat saivat

koulutuksessa tietoa seksuaaliseen häirintään puuttumisesta. Yläkoulun ja lukion opettajia koulutettiin lukuvuonna 2024–2025 "#MyFriendToo" - koulutuksella, jonka pohjalta he pitivät oppitunteja yläkoululaisille. Tällä vastattiin kouluterveyskyselyn tuloksiin. Opettajien ja oppilaiden osaamisen lisääminen seksuaalisen häirinnän ehkäisyn osalta vastasi kolmessa viimeisimmässä kouluterveyskyselyssä esiin tulleeseen seksuaalisen häirinnän kokemusten lisääntymiseen kaikilla luokka-asteilla (4., 5., 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukion 1. ja 2. luokkalaiset). Vastaavalle koulutukselle on myös jatkossa tarvetta Orimattilassa. Kiusaamisen vastaisen työn suunnitelman kokoaminen alkoi vuonna 2024. Kiva-koulun ja Hyvis-oppituntien puitteissa kiusaamisteemaa käsiteltiin koululaisille ja lukiolaisille. Turvataidot ovat yksi Hyvis-tuntien aihealue myös alakouluilla.

Vuonna 2023 opetuspalveluiden koko henkilöstö koulutettiin ala-, ylä- ja yhtenäiskoulussa Mieli ry:n Hyvää mieltä yhdessä -koulutuksella, joka keskittyy mielenterveyden edistämiseen. Lisäksi opetuspalveluissa järjestettiin turvallisuuskoulutus yksikön turvallisuuskulttuurin edistämiseen koskien haastavien tilanteiden ennakointia, tilanteessa toimimista ja tilanteiden purkamiseen.

Varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisyä ja siihen puuttumista varten laadittiin ohjelma. Varhaiskasvatuksen tiimin pedagogista suunnitelmaa tarkennettiin ja kirjattiin vuonna 2024 toimintatavat, joilla kiusaamista ehkäistään ja toimintatavat ristiriitatilanteiden selvittämiseen hyödyntäen Miniverso-menetelmällä.

4. ja 5. luokkalaisten kokema seksuaalinen kommentointi, ehdottelu, viestittely tai kuvamateriaalin näyttäminen lisääntyi. 4. ja 5. luokkalaiset kertoivat kouluterveyskyselyssä myös lisääntyneestä seksuaalisesta koskettelusta ja painostamisesta koskettamaan.

Seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun kokemukset lisääntyivät myös 8. ja 9. luokan oppilailla sekä lukion 1. ja 2. luokkalaisilla tarkasteluvuosina.

	2021	2023
Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)	8,3	12,7
Kokenut seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)	1,2	5,9
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)	31	34,2
Kokenut seksuaalista häirintää koulussa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)	1,8	2,6
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)	24,1	29,5
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 26. Seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun kokemukset

Yhteenveto ja johtopäätökset

Orimattilan laajassa hyvinvointikertomuksessa kuvaa Orimattilan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita, kuntalaisten hyvinvoinnin tilaa sekä kunnan tekemää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä vuosina 2021–2024.

Kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden osalta ilon aiheita olivat:

Lapset:

- Ala- ja yläkoululaisten päihdekokeilut ja humalajuominen laskivat ja samaan aikaan raittiiden osuus jatkoi kasvuaan edellisvuosiin verrattuna.
- Lasten ylipaino kääntyi laskuun – tässä tehdyt yhteiset ponnistelut lasten liikkumisen hyväksi tuottivat tulosta.
- Yläkouluikäisten kokemukset mahdollisuuksistaan keskustella mieltä painavista asioista aikuisen kanssa paranivat. Yläkouluikäisillä ja lukiolaisilla kokemukset vanhempien tai huolta pitävien aikuisten henkisestä ja fyysisestä väkivallasta vähenivät.
- Yläkouluikäisten kokemus avunsaannista kouluterveydenhuollossa oli Orimattilassa muuta Päijät-Hämettä parempi.

Aikuiset ja ikääntyneet:

- Työikäisten ja yli 65-vuotiaiden tupakointi ja nuuskaaminen väheni.
- Päivittäin tupakoivien 65-vuotta täyttäneiden määrä laski
- Alkoholin käyttö koettiin olevan hallinnassa tai siinä vähäisiä riskejä (82,2 %:a 18–64-vuotiaista orimattilalaisista AUDIT C-testin tehneistä (vrs. Päijät-Häme 72,5 %).
- Ikäihmisistä yhä useampi koki päivittäisen elämänsä turvalliseksi Päijät-Hämeessä.

Huolta herättivät seuraavat seikat:

Lapset:

- Lapset ja nuoret tunsivat itsensä aiempaa yksinäisemmäksi tai olivat ilman läheistä ystävää.
- Lisääntyneet kokemukset seksuaaliväkivallasta sekä seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun kokemuksista kaikilla kouluterveyskyselyyn vastanneilla lasten ja nuorten ikäryhmillä.
- Alakouluikäisten kokemus vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten henkisestä ja fyysisestä väkivallasta kasvoi merkittävästi Orimattilassa.
- Yhä useampi yläkouluikäinen koki, ettei ole tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä.
- Lukiolaisten lisääntynyt päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö. Erityisesti alkoholinkäyttö lisääntyi heillä paljon ja nuuskaaminen yleistyi. Lukiolaisten mahdollisuus keskustella mieltä painavista asioista väheni.

- Kokemukset vanhemman liiallisesta alkoholin käytöstä olivat orimattilalaisilla lapsilla ja nuorilla yleisempiä ja nousussa verrattuna muualle maahan tai Päijät-Hämeeseen, joissa nämä kokemukset olivat laskussa.
- Päijät-Hämeessä alkoholia liikaa tai humalahakuisesti käyttävien työikäisten määrä nousi.

Nuoret aikuiset:

- Koulutuspaikan sai yhä harvempi 17–24-vuotias orimattilalainen nuori.
- Syrjäytymisriskissä olevien 18–24-vuotiaiden määrä kasvoi ja perheen taloudellinen tilanne arvioitiin kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi useammin kuin Päijät-Hämeessä tai koko maassa.
- Nuoria kuormittavia tekijöitä olivat kokemukset perheiden kohtalaisesta tai sitä huonommasta taloudellisesta tilanteesta, yksinäisyydestä, fyysisestä uhasta, seksuaalisesta häirinnästä ja koulukiusaamisesta. Yhä useampi myös osallistui muiden oppilaiden kiusaamiseen. Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilu ja käyttö lisääntyivät erityisesti lukiolaisilla, huumeiden hankkiminen koettiin helpoksi omalla paikkakunnalla ja rahapelit houkuttelivat hieman aikaisempaa enemmän.
- Nuorisotyöttömyys kasvoi ja koulutuksen ulkopuolelle jäi yhä useampi nuori.
- Elämänsä tyytyväisten lasten ja nuorten osuus pieneni.
- Orimattilan työllisyystilanne heikentyi ja nuorten työttömyys lisääntyi
- Avointen työpaikkojen määrä väheni

Aikuiset:

- Päijät-Hämeen tasoisesti humalahakuisesti alkoholia käyttävien 20–64-vuotiaiden osuus nousi, samoin alkoholia liikaa käyttävien osuus, kuten myös alkoholia riskitasolla käyttävien 18–64-vuotiaiden määrä.
- Päivittäin tupakka- tai nikotiinituotetta käyttävien osuus nousi mikä viittaa nikotiinipussien ja sähkötupakan käytön lisääntymiseen. (Sotkanet.)

Nostot hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työhön jatkossa

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työssä jatkossa huomioitavia asioita ovat:

- **Tukea vanhemmuuteen, kasvatukseen ja vuorovaikutukseen** tarvitaan etenkin alakouluikäisten lasten perheissä.
- **Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kannattaa panostaa monitoimijaisesti ja monialaisesti myös jatkossa.**
- **Työllisyyden tukemiseen tarvitaan keinoja ja tässä yritys yhteistyön edistämisellä on oma vaikutuksensa.**
- **Seksuaalisen häirinnän ja lähisuhdeväkivallan torjuminen** on tärkeä huomioida jatkossakin. Kouluterveyskysely 2025 näyttää osaltaan suuntaa mahdollisesta tarpeesta tähän liittyvien koulutusten ja ennaltaehkäisyyn lisäämiseen, kuten myös muiden lapsia ja nuoria koskevien ajankohtaisten ilmiöiden tarkasteluun.
- **Ikääntyvien kuntalaisten aktiivisuuden ja itsenäisen elämän tukeminen** sekä kunnan palveluissa että tukemalla järjestöjen toimintaa, jotka tuottavat ison osan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä omalla toiminnallaan. Esteetön ja saavutettava asuminen sekä palvelut tukevat ikääntyvien mahdollisuuksia itsenäiseen elämään. Kaatumisten ja putoamisten ehkäisyssä monialainen ja monitoimijainen yhteistyö kunnan sisällä ja hyvinvointialueen kanssa yhteistyössä tuottaa tulosta.
- Hyvinvointia ja terveyttä edistävän **liikunnan ja mielekkään toiminnan tarjoaminen** kaupungissa myös maksuttomasti niin yhdistysten, seurojen kuin kaupungin senioritoiminnan ja liikuntatoimen puitteissa takaa kaikille kuntalaisille osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuuksia. Jatkossa myös **työikäiset on tärkeää muistaa** hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä, kun huomio usein kiinnittyy lapsiin, nuoriin ja ikääntyneisiin.
- **Kuntalaisia osallistamalla sekä vuoropuhelua ja osallistamisen alustoja ja muotoja kehittämällä voidaan mahdollistaa** asukkaiden toiveiden ja ideoiden siirtymistä kunnan toimintaan. Tätä voidaan edistää kaupungin osallisuusohjelmassa, jota edistetään seuraavalla valtuustokaudella.
- **Vetovoimatekijöiden määrittäminen, kirkastaminen ja tunnetuksi tekeminen** varmistaa uusien kuntalaisten päättymistä Orimattilaan.
- **Kotoutumistyötä** ei käsitelty laajasta hyvinvointisuunnitelmasta 2022–2026 ja siksi sitä ei tässä kertomuksessa arvioinnin osalta ole tarkasteltu. Tämä osa-alue on kuitenkin tärkeä huomioida Orimattilassa jatkossa. Kotoutumistyön palvelut ovat suunnattu kaikille maahanmuuttajataustaisille tarvittaessa. Työ on kotoutumisprosessien kehittämistä ja alueellista yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, ei pelkästään asiakastyötä. Joulukuussa 2023 Orimattilassa oli 408 ulkomaan kansalaista, mikä on 2,6 % asukasluvusta.

- **Toimialat ylittävää yhteistyö** tukee hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön muodostumista koko kunnan yhteisenä asiana sekä auttaa **tavoitteiden asettamista kaupunkitasoiselle hyte-työlle**. Osallisuus- ja hyte-työ vaatii aikaa ja yhdessä tekemistä.

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutuminen taulukoittain

Hyte-kärkien (Mielen hyvinvointi ja terveelliset elintavat, osallisuus ja yhteisöllisyys, Elinvoima ja arjen turvallisuus Orimattilassa) toteutuminen on koottu tähän taulukkoon. Toteumat on merkitty ”toteutunut, toteutui osittain, ei toteutunut”.

MIELEN HYVINVOINTI - TOTEUTUMATAULUKKO LAAJAAN HYVINVOINTIKERTOMUKSEEN 2021-2024				
TAVOITE	TOIMENPITEET	TOTEUMA	MITTARI	ARVIOINTI
Eri-ikäiset asukkaat ovat saaneet enemmän keinoja terveellisten elintapojen ylläpitämiseen	Ulkoliikuntareittejä on kehitetty	TOTEUTUI	Uudistettujen ulkoilureittien lkm/v	Ulkoliikuntareittejä uudistettiin Tönnön luontopolun (2021-2022), Pururadan valaistuksen (2023) sekä Tönnön, Lintulan ja Pururadan luontopolkujen osalta opasteita uusimalla (2023-2024). Lisäksi ulkoliikuntareittimerkintöjä uudistettiin.
	Toteutetaan pitkän aikavälin liikuntapaikkasuunnitelma	EI TOTEUTUNUT	Liikuntapaikkasuunnitelma tehty/ei tehty	Pitkän aikavälin liikuntapaikkasuunnitelmaa ei toteutettu
	Vetovoimaiset leikkipuistot, viihtyisät puistot ja lähivirkistysalueet sekä torialue.	TOTEUTUI	Vuosittain kunnostetut leikkipuistot lkm/v	VUOSI 2021: Varsapuiston leikkikentän saneeraus ja Uotilanrinteen leikkikentän rakentaminen VUOSI 2022: Jokipuiston leikkikentän saneeraus ja Myllylän leikkikentän leikkivälineiden saneeraus VUOSI 2023: Vaarinpolan leikkikentän rakentaminen Pennalaan VUOSI 2024: investointimäärärahoja ei ollut leikkikenttien kunnostukseen ei ollut mutta normaalin ylläpidon yhteydessä korjattiin ja uusittiin yksittäisiä vaarallisia tai huonokuntoisia välineitä. Torialue: Orimattilalla on saanut uuden torialueen Erkonkaaren muutoksen ja Prisman rakentamistöiden yhteydessä. Vanha torialue poistui käytöstä keväällä 2024 ja uusi torialue Prisman edustalla otettiin käyttöön Prisman valmistuttua keväällä 2025. Toripaikat ovat maksuttomia ja varattavissa kaupungin nettisivuilta. Lisäksi Varsapuisto Orimattilan keskustassa on toiminut erillisten tori- ja ulkoilmatapahtumien järjestyspaikkana viime vuosien ajan.
		TOTEUTUI OSITTAIN	Kuntalaiskysely lähivirkistysalueista tehty/ei tehty	Vuonna 2022 toteutettiin metsästrategiatyön yhteydessä keskustan virkistysalueita ja metsien virkistyskäyttöä koskeva kuntalaiskysely lähivirkistysalueista asukkaille, Orimattilan koulujen ja päiväkotien henkilöstölle sekä oppilaille ja päiväkotien lapsille.
Toimivien yhteistyö rakenteiden ja –mallien luominen suhteessa hyvinvointialueeseen lasten ja nuorten ja oppilas- / opiskelijahuoltoon liittyvissä kysymyksissä	Oppilas- ja opiskelijahuoltopalveluiden resurssointi/toteutuminen hyvinvointialueen toteuttamana			
	Palvelutarjotin (mielenterveyspalvelut, päihdepalvelut, ongelmapelaaminen, lähisuhdeväkivalta) luotu kaupungin internet-sivuille	EI TOTEUTUNUT	Luotu/ei luotu	
	Seuranta ja vaikuttaminen seudullisesti ja paikallisesti hyvinvointialueen suunnitelmiin ja resurssointiin	TOTEUTUI		Hyvinvointialueen suunnitelmiin ja resurssisiin vaikutettiin osallistumalla Päijät-Hämeen opiskeluhoollon yhteistyöryhmään (OOT), LAPE-työhön, perhekeskustoiminnasta vastaavien verkostoon, Päijät-Hämeen hyte-neuvotteluihin ja alueelliseen hyvinvointisuunnitelman ja seudullisen päihdesuunnitelman laatimiseen.
MIELIEN HYVINVOINTI Vahvistuu kaikissa ikäryhmissä	Eri-ikäisille kaupunkilaisille on tarjolla maksuttomia harrastuksia	TOTEUTUI OSITTAIN	Lasten ja nuorten ylipaino (KTK 2024, 2026)	Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan 8.-9. luokkalaisten ylipaino vähentyi vuodesta 2021 (18,7 %) vuoteen 2023 (15,4 %). Lapsille ja nuorille: Harrastamisen Suomen mallin -kerhot; lapsille, nuorille ja perheille; nuorten kuntosali yläkouluikäisille, perheliikuntapäivät; seniorille: Helinäntuvan maksuttomat päivätoimintaryhmät ja kuntosalivuorot, istumajoga kuttuurtalolla; maksuton liikuntaneuvonta ja kaikenikäisille kuntalaisille soveltuvat ulkoliikuntapaikat. Työikäisille maksuttomia harrastuksia ei ollut. Heille tarjolla oli ulkoliikuntapaikat ja liikunta perheliikuntapäivien puitteissa.
			Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. lk oppilaista (KTK)	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus 8. ja 9 luokan oppilailla lisääntyi hieman vuodesta 2021 (19,2 %) vuoteen 2023 (19,4 %). Erityisesti tyttöjen ahdistuneisuudessa näkyi kasvua vuodesta 2021 (29,3 %) vuoteen 2023 (32,6%).
			Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat, %	Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä 25-64 -vuotiaiden määrä (%) kasvoi vuodesta 2021 (3,2 %) vuoteen 2024 (3,4 %)
	Monimuotoiset työmenetelmät asiakastyössä: etäyhteydet, chat-palvelut, jalkautuva työ.	TOTEUTUI		Monimuotoiset työmenetelmät asiakastyössä toteutuivat erityisesti nuorisotyössä. Nuoria kohdattiin heidän omissa toimintaympäristöissään, nuorisotiloilla sekä retkien, leirien, tapahtumien, teemaitojen ja pienryhmien kautta. Digitaalinen alusta oli käytössä vuonna 2021 nuorisotyössä. Etävä nuorisotyö jalkautui keskustan alueelle osana joustavaa työmuotoaan ja etsivän nuorisotyön liittpäiväkahvilassa.
	Mallinnetaan ruokailua, liikummista ja mahdollistetaan lepo päivittäin	TOTEUTUI		Ruokailun maustaminen toteutui vatsatautiin oireissa Saperi-menetelmällä, joka tukee lasten ruokasuhtetta ja opettaa monipuolisia ruokailutottumuksia. Hyvä ruokasuhte ja monipuoliseen ravintoon tottuminen tukevat lapsen kehitystä, kasvua ja hyvinvointia sekä luovat pohjaa hyvinvoinnille. Perusopetuksessa mallintaminen tapahtuu osana perustöitä koulun arjessa. Aamupalan jätti syömättä yhä useampi 8.-9. luokkalaisten mutta 4.-5. luokkalaisten ja lukolaisten yhä suurempi osa ei aamupalan.
	Huolehditaan, että ammattilaisten koulutus on jatkuvaa ja suunnitelmallista liittyen terveellisten elintapojen ja mielen hyvinvoinnin edistämiseen ja tukemiseen	TOTEUTUI OSITTAIN		Ammattilaisten osaamista terveellisten elintapojen ja mielen hyvinvoinnin edistämiseksi tuettiin säännöllisellä koulutuksella perusopetuksessa, jossa koulutuksia oli vuosina 2021-2024 27 kpl. Aiheina oli mm. allasturvallisuus, hätäensiapu, oppimisen tuki, tunnetaidot, kiusaamisen ennalta ehkäisy, diabeteskoulutus koulunkäynnin avustajille, FRIENDS-Lions Quest ja VERSO-koulutukset luokan opettajille ja
			Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä (%)	4. - 5. luokkalaisten tyytyväisimpiä kouluterveyskyselyn mukaan ja heillä tyytyväisyys pysyi lähes samana (vuonna 2021: 80,2%) ja vuonna 2023 80,4 %. 8. ja 9.luokkalaisten tyytyväisyys elämäänsä laski (vuonna 2021: 68,8 % ja vuonna 2023: 61,9 %). Lukolaisten tyytyväisyys elämäänsä laski vuoden 69,4%:sta vuoden 2023 60,8 %iin.
			Koppari.fi käyttö/v	13–29-vuotiaille nuorille suunnattu Koppari.fi -palvelu otettiin Orimattilassa käyttöön vuonna 2020. Sivuston tarkoitus on ohjata nuori helposti hänen tarvitsemansa palvelun, kuten sosiaalipalvelujen tai alueellisten mielenterveyspalvelujen pariin. Sivuston vuosittaiset kävijämäärät olivat vuosina 2021–2024 n. 970 kävijää/vuosi.
			Itsemurhakuolleisuus / 100 000 asukasta	Päijät-Hämeen itsemurhakuolleisuus on laskenut hieman vuodesta 2021 (18 %) vuoteen 2023 (17,6 %). Lukua ei ole saatavilla pelkästään Orimattilan osalta.
Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistetaan ja heitä tuetaan vapaa-ajalla terveyttä tukevaan toimintaan	Jaetaan tietoa koteihin päihteisiin, mielenterveyteen ja terveelliseen ravitsemukseen liittyen (Wilma- viestit, koulutukset, materiaalit)	TOTEUTUI		Tietoa jaettiin Wilma-viestinnän kautta koteihin päihteisiin, mielenterveyteen ja terveelliseen ravitsemukseen liittyen. Käytössä oli useita ennaltaehkäiseviä ohjelmia (KiVa-koulu, Friends, Huomaa hyvä -ohjelmat) sekä Meidän luokan kuulumiset ja Mitä meillä menee? -kyselyt ja opitunnit. Käytössä oli myös hyvinvointiohjelma sekä perusopetuksessa sekä toisella asteella toteutettavat hyvinvointitunnit osana kouluilla tehtävää hyvinvointityötä. Opetustoimi koulutettiin vuonna 2023 mielenterveystaitojen opettamisesta, mitkä osaltaan tukevat päihdekasvatusta. Lisäksi henkilöstö koulutettiin koulujen toimintakulttuureista ja hyvinvoinnista.
	Kohdataan nuoria heidän omissa toimintaympäristöissään ja tarjotaan tukea heille, joilla on kohonnut riski käyttää päihteitä.	TOTEUTUI		Nuorisotyön puitteissa kohdattiin nuoria heidän omissa toimintaympäristöissään ja tarjottiin tukea niille, joilla on kohonnut riski käyttää päihteitä. Perusnuorisotyössä nuoria kohdattiin retkien, leirien, tapahtumien, teemaitojen ja erilaisten pienryhmien kautta. Vuonna 2021 työtä tehtiin nuorten kanssa verkossa digitaalisella alustalla koronan takia. Uusi nuorisotila aukesi vuonna 2022 ja Monttu 2023. Vuoden 2024 toimintaa haastoi molempien nuorisotilojen (Artjärvi ja keskuksa) sulkeminen. Nuorisotilat siirtyivät koulun tiloihin ja nuoria tippui toiminnasta paljon pois. Vuosina 2021–2024 etsivä nuorisotyö jalkautui keskustan alueelle osana
	Kaupunkiin laaditaan kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma	TOTEUTUI	Kulttuurihyvinvointiohjelma on laadittu	Ohjelma toteutettiin mutta sitä ei vielä hyödynnetty.

OSALLISUUS JA YHTEISÖLLISYYS - TOTEUMATAULUKKO LAAJAAN HYVINVOINTIKERTOMUKSEEN (2021-2024)

TAVOITE	TOIMENPIDE	TOTEUMA	MITTARI	ARVIOINTI
Kuntalaiset ja sidosryhmät kokevat voivansa vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä kehittämiseen	Osallistavan budjetoinnin kokeilu	EI TOTEUTUNUT	OSBU-ideoiden määrä, yhteiskehitettyjen ideoiden määrä, äänestysprosentti	Osallistuva budjetointi ei toteutunut mutta aluekumppanuuspöytien toiminta on yksi osallistavan budjetoinnin muoto. Ilmiöbudjetoinnin valmistelu käynnistettiin hyvinvointivaliokunnan toimesta. Liikkuva kulttuuritalo -hankkeessa (2021–2022) kuntalaisia osallistettiin äänestysten ja ehdotusten kautta vaikuttamaan siihen mitä ja millaisia kulttuuria kirjastoautojen kyydissä kyliin liikkuu. Tässä yhteydessä hyödynnettiin myös asukasraatia.
	Lapsiparlamentin toiminta aloitetaan ja vakiinnutetaan	TOTEUTUI	Lapsiparlamentti on toiminnassa Kyllä/ei	Kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia ja osallistumista tuettiin käynnistämällä Lasten parlamentin toiminnan marraskuussa 2023. Vuonna 2024 Lasten parlamentti kokoontui neljä kertaa.
	Osallistavaa kaavoitusta kokeillaan	TOTEUTUI		Toimenpiteeksi määriteltyä osallistuvaa kaavoitusta toteutettiin mm. Käkeläntien tasoristeyksen asemakaavamuutoksen kohdalla ja toteuttamalla Jokimäen teollisuusalueen asemakaava kumppanuuskaavana. Mittariksi asetettu kaavoitusohjelma ja -prosessi toteutuivat: Kaavoitus valmistelee vuosittain valtuuston päätettäväksi kaavoitusohjelman. Se on Orimattilan kaupungin maankäytön toimintaohjelma, jossa linjataan lähivuosien suunnittelun ja kaavoituksen painopistealueet ja keskeiset tehtävät. Samalla julkaistaan kaavoituskatsaus, joka on lakisääteinen vuosittain laadittava tiedote vireillä olevista ja lähiaikoina vireille tulevista kaava-asioista. Osallisuustyötä edistettiin kaavoituksen toimialueella myös mm. Palojoen kehittämiseen liittyvän kuntalaiskyselyn avulla sekä Muraali-työryhmässä (valtuusto- ja kuntalaisaloite muraaleista ja taideteoksista).
	Kaupunkiin luodaan toimii osallisuusmalli	EI TOTEUTUNUT		Suunnitellun osallisuusohjelman valmistelu aloitettiin loppuvuodesta 2023, mutta se ei valmistunut niukkojen työtekijäresurssien vuoksi valtuustokauden aikana. Kaupunkiin palkattiin uuteen tehtävään osallisuuskoordinaattori vuonna 2023, mutta hänen perhevapaansa ajaksi ei palkattu sijaista (joulukuu 2023-heinäkuu 2025).
	Yhdistysten avustukset pidetään vähintään nykyisellä tasolla	TOTEUTUI OSITTAIN	Vuosiaavustusten määrä kaupungin talousarviossa	Yhdistysten avustukset pysyivät samalla tasolla kuin aiemmin lukuun ottamatta kulttuurin avustusta, joka väheni vuonna 2024. Kaupunki tuki yhdistyksiä valtuustokaudella toiminta-avustuksilla. Yhdistysavustuksia jaettiin liikunta-, nuoriso ja kulttuuritoimintaan sekä nuorten toimintaryhmille nuorisotoimintaan. Hyvinvointiavustus päivitettiin vuonna 2023 kansalaistoiminnan kevytrahan osalta (hyvinvoinnin kevytraha, toiminnan kevytraha ja järjestön kevyt starttiraha).
	Toteutetaan yhdistystapaamiset ja -kyselyt säännöllisesti eri toimialoilla	TOTEUTUI OSITTAIN		Yhdistyskysely toteutettiin vuonna 2020 ja sen tuloksia hyödynnettiin kulttuuritalon kehittämishankkeessa ja yhdistysiltojen suunnittelussa. Vuonna 2021 toteutettiin Järjestöjen hyvinvointityö -kysely. Perheille parasta -työryhmä toteutti osallisuus- ja hyvinvointikyselyitä perheille korona-aikana 2021–2022. Näissä ilmeni ruoka-avun, perheille suunnatun taloudellisen tuen sekä harrastustuen tarve (Lähde: MLL Orimattilan yhdistys) Paikallista kansalaistoimintaa pyrittiin tukemaan myös mm. laajan vapaaehtoisverkoston kautta, kaupungin tapahtumayhteistyön kautta, säännöllisiä yhdistysiltoja ja seurafoorumit järjestämällä sekä viestinnän tukemisen kautta (kaupungin viestintä, Lähellä.fi-alusta ja erilaiset sidosryhmäverkostot).
Neljännän sektorin toimijat tukevat kaupungin hyvinvointityötä	Otetaan käyttöön koko kaupungin ideaseinä ja teemaäänestykset	TOTEUTUI OSITTAIN		Liikkuva kulttuuritalo -hankkeessa (2021–2022) kuntalaisia osallistettiin äänestysten ja ehdotusten kautta vaikuttamaan siihen mitä ja millaisia kulttuuria kirjastoautojen kyydissä kyliin liikkuu. Tässä yhteydessä hyödynnettiin myös asukasraatia. Myös suunniteltua ideaseinää kokeiltiin menestyksekkäästi hankkeessa mutta sitä ei pystytty vakiinnuttamaan pysyvään käyttöön silloisten henkilöstöresurssien pulitteissa
	Hyvinvointitoimialan avustusten päivitys: osallisuus ja yhteisöllisyys sekä hyvinvointityö huomioidaan kriteereissä	TOTEUTUI	Avustukset päivitetty: tehty/ei tehty	Kaupunki tuki yhdistyksiä valtuustokaudella toiminta-avustuksilla. Yhdistysavustuksia jaettiin liikunta-, nuoriso ja kulttuuritoimintaan sekä nuorten toimintaryhmille nuorisotoimintaan. Hyvinvointiavustus päivitettiin vuonna 2023 kansalaistoiminnan kevytrahan osalta (hyvinvoinnin kevytraha, toiminnan kevytraha ja järjestön kevyt starttiraha).
Viihtyisä elinympäristö	Kehitetään asiakaslähtöisiä esteettömiä sähköisiä palveluita; verkkoinaistot sekä tilaisuudet ja tapahtumat verkossa	TOTEUTUI		Liikuntapalveluiden uudet kotisivut, sähköiset lomakkeet, uusi tilavarauksjärjestelmä. Verkkoinaistot (kuntalaisten palauteomake, kuntalaisaloitemahdollisuus sekä väärinkäytösten ilmoituskanava) olivat saatavilla kaupungin Osallistu ja vaikuta -sivustolla. Verkossa järjestettiin tilaisuuksia erityisesti korona-aikana Liikkuva kulttuuritalo -hankkeen (2020–2022) toimesta. Hankkeessa kokeiltiin erilaisia osallisuuden ja osallistamisen tapoja, kuten kokouksia, työpajoja ja tapahtumia verkossa ja käytettiin virtuaalista ideointiseinää. Kuntalaisilla oli mahdollisuus myös valtuuston kokousten seuraamiseen kaupungin Youtube-kanavan kautta.
	Kaupunkilaisten digiosaamista vahvistetaan tarjoamalla joustavasti digiopastusta ja -neuvontaa.	TOTEUTUI		Kaupunkilaisten digiosaamista vahvistettiin tarjoamalla joustavasti digiopastusta ja -neuvontaa: Wellamo järjesti kirjastolla yhteensä 41 digiopastusta vuosina 2021–2024 ja kirjaston järjestämiä henkilökohtaisia digiopastuksia (ä 30 min) pidettiin 294 kappaletta.
			Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvien osuus, %	Osallisuuden mittariksi Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa valittua ”aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuneiden osuutta (%)” ei valtuustokauden aikana seurattu, joten sitä oli haasteellista jälkikäteen selvittää. Keväällä 2025 tehdyn vuosia 2021–2024 koskevan yhdistyskyselyn (N=19) perusteella karkeasti arvioiden n. 150 henkilöä osallistui keskimäärin vuosina 2021–2024 yhden orimattilalaisen yhdistyksen toimintaan.
			Talkoiden lukumäärä ja niihin osallistujien lukumäärä	Talkoita pidettiin vuosina 2021–2024 keskimäärin n. 10 kpl/ yhdistys ja talkoisiin osallistui noin 40 henkeä/yhdistys.
		EI TOTEUTUNUT	Turvallisuussuunnitelma on päivitetty kyllä/ei	Turvallisuussuunnitelman päivitys siirtyi vuodelle 2025.
			Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä (hyte-ind.)	Vuonna 2021 (333,5); 2022 (276,7); 2023 (313,8); 2024 (413,6 hoitajaksoa)
			Poliisin tietoon tulleet henkeen tai terveyteen kohdistuneet rikokset / 1000 asukasta	Vuonna 2021 (5,6); 2022 (4); 2023 (4,3); 2024 (3,7) / 1000 asukasta

ELINVOIMA ORIMATTILASSA- TOTEUTUMATAULUKKO LAAJAAN HYVINVOINTIKERTOMUKSEEN (2021-2024)				
TAVOITE	TOIMENPIDE	TOTEUMA	MITTARI	ARVIOINTI
Työllistäjät ja työssäkäyvät ovat saaneet äänensä kuuluviin kunnan niiden palveluiden suunnittelussa, jotka tukevat sekä työllistämistä että työssäkäyntiä	Elinkeinopoliittisen ohjelman työssäkäyntiä ja työvoimaa koskien osioiden päivittäminen – osallistetaan kohderyhmät	Ei TOTEUTUNUT	Elinkeinopoliittinen ohjelma päivitetty kyllä/ei	Elinkeinopoliittisen ohjelman työssäkäyntiä ja työvoimaa osioiden päivittäminen kohderyhmiä osallistamalla ei toteutunut.
	Tehdään kysely perheille työssäkäynnin tukemisesta edistävistä keinoista/palveluista	Ei TOTEUTUNUT		Perheille ei tehty kyselyä työssäkäynnin tukemisesta edistävistä keinoista/palveluista.
Monipuolinen ja laadukas asuminen	Asunto-ohjelman laatiminen	TOTEUTUI	Asunto-ohjelma laadittu kyllä/ei	Asunto-ohjelma laadittiin vuosille 2023-2028. Asunto-ohjelma on viety hallitukseen 31.10.2022 ja valtuustoon 7.11.2022.
Asukkaat ovat aktiivisesti mukana kaupungin markkinoinnissa ja kehittämisessä ja markkinoinnissa	Jaetaan aktiivisesti sometileillä positiivisia asukkaiden #orimattila –päivityksiä ja valitaan ”lähettiläs”- kaupunkilaisia	TOTEUTUI OSITTAIN		Brändilähettiläät toimivat kaupungin somemarkkinoinnissa kesäkaudella 2023 ja tästä saatiin myönteisiä kokemuksia. He jakoivat aktiivisesti sometileillä positiivisia asukkaiden #orimattila -päivityksiä ja toimivat lähettiläiskaupunkilaisina. Vuonna 2024 samat henkilöt toimivat sisällöntuottajina ja palvelu tuotettiin ostopalvelua. Muuten kaupunkilaisten osallisuutta markkinoinnissa, kuten kaupungin merkitsemistä omiin julkaisuihinsa, ei saatu toivotulla tavalla lisättyä.
	Tehdään kulttuurimatkaileusuunnitelma	Ei TOTEUTUNUT	Kulttuurimatkaileusuunnitelma tehty/ei tehty	
Ilmastotyön aloittaminen				Olan oma ilmasto-ohjelma 2020–2030 otettiin käyttöön vuonna 2020. Päätahtavoitteena on saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2030 mennessä. Meistä tuli näin myös Hinku-kunta, jonka kasvihuonekaasupäästöjen kehitystä seurataan CO2 laskennalla. Lisäksi Orimattilassa on oma kestävä kehityksen ohjelma EKOLA. Ilmastosuunnitelman toteuttamista ja vaikutuksia ilmapäästöihin on seurattu vuodesta 2008 lähtien perinteisellä alueellisella CO2 kasvihuonekaasupäästölaskennalla ja vuodesta 2022 lähtien myös kulutusperusteisen ilmapäästölaskennan (KULMA) kautta. Orimattilan kaupunki on mukana Päijät-Hämeen vihreän siirtymän ohjelmassa ja osallistui Päijät-Hämeen päättäjien ilmastokokoukseen 22.5.2024. Osallistuminen Päijät-Hämeen ympäristöviikkoon. Luonnon monimuotoisuuden edistäminen: Helmikeskittymäkohde: Luhtikylän kosteikko. Mukana Virkeä-hankkeessa (2024-2025), missä kehitetään luontopohjaisia ratkaisuja Orimattilan viheraloille, mukana vieraslajitorjunnassa. Orimattilan kaupungin työyksiköiden jätteiden lajittelua parannettiin uusimalla astiat, selventämällä niiden merkinnät ja antamalla lajitteluohjeita. Mukana Askeleet ilmastonmuutokseen -hankkeessa, josta saatiin työkaluja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen.
	Kaavoitetaan uusia elinkeinotontteja hyviin logistisiin sijainteihin. Huolehditaan, että tarjolla on erityyppisiä tontteja	TOTEUTUI	Toimenpiteet olemassa olevien yritystonttien kehittämiseksi	Kaavoitetaan uusia elinkeinotontteja hyviin logistisiin sijainteihin & huolehditaan, että tarjolla on erityyppisiä tontteja: 2023 Helsingintien kaavamuutos, 2024 Jokimäen teollisuusalue. Mahdollistetaan olemassa olevien yritystonttien kehittäminen: 2022 Messinkitien kaavamuutos, 2023 Prismen kaavamuutos, pelastusaseman kaavamuutos. Messinkitien kaavamuutoksesta saimme Päijät-Hämeen yritysyhteistyön teko -palkinnon.
Työllisyyden kuntakokeilussa onnistuminen	Työllisyyden kuntakokeilun toimenpiteet	Ei TOTEUTUNUT	Syntyneet työpaikat, alle 30- vuotiaat Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä väestöstä (hyte-ind.) Työpaajalla olleiden valmentautujien sijoittuminen työpaajakokoon jälkeen, työttömäksi % Työllisyysaste, % 18–64-vuotiaat Työttömät, % työvoimasta Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % Työmarkkinatuen kantaosuus Työpaikkojen määrä Työpaikkaomavaraisuus	Orimattila ei onnistunut työllisyyden hoidossa osana kuntakokeilukuntia. Orimattilan työttömyys syveni kokonaisuutena. Vaikka kaupungilla oli nuorten työpaikat, nuorisotyöttömyys ei vähentynyt. Avointen työpaikkojen määrä väheni valtuustokauden aikana, mikä oli samansuuntainen kehitys kuin muualla Päijät-Hämeessä. Orimattilan työpaikkaomavaraisuus laski ja työllisyysaste (%) 18–64-vuotiaiden osalta nousi. Pitkäaikaistyöttömien osuus eli yli vuoden työttömänä olleiden määrä työttömistä (%) nousi vuosina 2021 ja 2022 mutta palasi vuonna 2023 valtuustokautta edeltäneeseen tilaan. Vaikeasti työllistyvien osuus (rakennetyöttömyys) 15–64-vuotiaista laski hieman. Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki laski vuosina 2021–2024. Indikaattoriluvut löytyvät raportin sivuilta 18-20 ja sivulta 36.

ARJEN TURVALLISUUS TOTEUMATAULUKKO LAAJAAN HYVINVOINTIKERTOMUKSEEN 2021-2024				
TAVOITE	TOIMENPIDE	TOTEUMA	MITTARI	ARVIOINTI
Asukkaiden elinympäristön turvallisuutta	Kaupungin turvallisuussuunnitelman päivitys	EI TOTEUTUNUT	Turvallisuussuunnitelma on tehty/ei tehty	Päivitys siirtyi vuodelle 2025
	Hyvinvointi- ja turvallisuuskyselyn (v. 2023, 2025) sekä päihdetilannekyselyn (v. 2022, 2024) toteuttaminen kahden vuoden välein osin seudullisessa yhteistyössä	TOTEUTUI		Päijät-Hämeen hyvinvointikysely toteutettiin vuonna 2021. Päihdetilannekysely tehtiin seudullisessa yhteistyössä vuonna 2022 ja Päijät-Hämeen hyvinvointikysely toteutettiin vuonna 2024
	Kävelyn ja pyöräilyn kehittämissuunnitelma	TOTEUTUI	Kehittämissuunnitelma on tehty/ei tehty	Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma valmistui vuonna 2024
	Liikenneturvallisuussuunnitelman päivitys	EI TOTEUTUNUT	Liikenneturvallisuussuunnitelmaa ei päivitetty valtuustokaudella.	
	TOTEUTUI			Kaupungin keskustassa mm. Erkontiellä katuvalot palavat koko pimeän ajan. Muuten valot toimivat Toteutui 30 hämähäkytymen kautta ja sammuvat yöksi kello 23.00–05.00 väliseksi ajaksi. Kesäkaudeksi katuvalot sammutetaan vuosittain kokonaan. Puistotielle valaistuksen saneeraus ledeiksi.
	Katuvalaistus, ledit, päällä oloajat; Ledit myös raken			
	Lisätään penkkejä ja opasteita reittien varrelle	TOTEUTUI OSITTAIN		Päijät-Hämeen pyöräliikenteen viitoituksen yleissuunnitelma, risteysalueille kyltitykset Lintulan, Tönnön ja Pururadan luontopolut kunnostettiin uusilla kylteillä.
Lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen häirintä eri ikäryhmissä vähenee nykytasosta	Kaupungin henkilöstölle järjestetään koulutusta seksuaalisesta häirinnästä sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisystä sekä siihen puuttumisesta	TOTEUTUI OSITTAIN	Kokemukset lähisuhdeväkivallasta, % KTK Koulukiusaamiskokemukset, % (KTK) Kokemukset seksuaalisesta häirinnästä, % KTK Kokemukset lähisuhdeväkivallasta, % KTK Järjestetyt koulutukset seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallan ehkäisystä/v On saanut tukea perheessä kokemaan väkivaltaan koulun aikuisilta %	Koulutusta järjestettiin turvallisuuden ja mielen hyvinvoinnin teemoihin kytkeytyvissä koulutuksissa opetustoimessa. Opettajat saivat koulutuksessa tietoa seksuaaliseen häirintään puuttumisesta. Yläkoulun ja lukion opettajia koulutettiin lukuvuonna 2024–2025 "MyFriendToo" -koulutuksella, jonka pohjalta he pitivät oppitunteja yläkoululaisille. Kiva-koulun ja Hyvis-oppituntien puiteissa kiusaamisteemaa käsiteltiin koululaisille ja lukiolaisille. Turvataidot ovat yksi Hyvis-tuntien aihealue myös alakouluilla. Vuonna 2023 opetuspalveluiden koko henkilöstö koulutettiin ala-, ylä- ja yhtenäiskoulussa Mieli ry:n Hyvää mieltä yhdessä -koulutuksella, joka keskittyi mielenterveyden edistämiseen. Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan seksuaalisen häirinnän, ehdotetun tai ahdistelun kokemukset ovat lisääntyneet kaikissa ikäryhmissä. (ks. raportti, s. 40) Lähisuhdeväkivallasta ei ole saatavilla indikaattoritietoja Orimattilan osalta, kuten ei myöskään mittariksi asetetun "On saanut tukea perheessä kokemaan väkivaltaan koulun aikuisilta" osalta. Vanhemman tai huoltapitävän henkistä tai fyysistä väkivaltaa koki yhä useampi lapsi (ks. raportti s.24).
	Kiusaamisen ja häirinnän vastainen suunnitelma laaditaan esiopetuksessa, kaikissa kouluissa ja nuorisopalveluissa. Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen ehkäisyä ja siihen puuttumista varten laaditaan ohjeistus	TOTEUTUI	Koulukiusaamiskokemukset, % (KTK)	Opetuksen puolella kiusaamisen vastaisen työn suunnitelman kokoaminen alkoi vuonna 2024. Varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisyä ja siihen puuttumista varten laadittiin ohjelma. Varhaiskasvatuksen tiimin pedagogista suunnitelmaa tarkennettiin ja kirjattiin vuonna 2024 toimintatavat, joilla kiusaamista ehkäistään ja toimintatavat ristiinvalintojen selvittämiseen hyödyntäen Miniverso-menetelmällä. Koulukiusatuksi tulevien määrä lisääntyi kaikissa ikäryhmissä samoin muiden kiusaamiseen osallistuneiden määrä, esim. 8. ja 9.-lk: v. (16,2 %) 2021 (8,5 %) ja v. 2023 (raportti s. 23). Fyysistä uhkaa vuoden aikana koki yhä useampi lapsi ja nuori Orimattilassa (ks. raportti s. 23)

Käsittely toimielimissä

Laaja hyvinvointikertomus käsitellään hyvinvointi- ja osallisuusjaostossa, hyte-ohjausryhmässä, LAPE-työryhmässä, valiokunnissa, nuorisovaltuustossa, vanhus- ja vammaisneuvostossa, kaupunginhallituksessa ja viedään valtuustolle hyväksyttäväksi viimeistään alkukeväällä 2026.

Laajan hyvinvointisuunnitelman valmistelua aloitetaan syksyllä 2025.

Hyvinvointisuunnitelmasta pyydetään lausunnot kaikilta poliittisilta toimielimiltä ja vaikuttamistoimielimiltä.

Lähteet

ELY-keskuksen tilastot

KEHA/Työvälistilastot

Kouluterveyskyselyt 2021 ja 2023

Kouluterveyskyselyt 2021 ja 2023

Kaupunkisuunnittelun käsikirja

MOVE-mittausten tulokset / Opetushallitus

Nuorisotilastot

Orimattilan kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma

Orimattilan kaupungin hyvinvointikertomukset 2021, 2022, 2023, 2024

Orimattilan kaavoituskatsaus- ja ohjelma (voimassa oleva): <https://orimattila.fi/wp-content/uploads/kaavoituskatsaus-2024-ja-ohjelma-20252029.pdf>

[Orimattilan-Liikkuva-kulttuuritalo-loppuraportti.pdf](#)

Päijät-Hämeen hyvinvointikysely 2021

Päijät-Hämeen hyvinvointikysely 2024

[Päijät-Hämeen ehkäisevän työn toimintasuunnitelma 2021–2025](#)

Päijät-Hämeen hyvinvointikertomus 2021–2025

Sosiaalinen raportointi 2024. Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Sotkanet

THL:n verkkosivu Terveiden ja hyvinvoinnin johtaminen / keskeisiä käsitteitä

Tilastokeskuksen maksuttomat tietokannat

Liitteet

- Toimialojen kokoamat tekstit vuosilta 2021–2024